

Economisch-Statistische Berichten

De prijs van zekerheid

★

Drs P. G. Ridder

De vergeten groepen

★

Dr W. F. van Gunsteren

Nieuwe gronden voor oude rechten
in de Rijnvaart

★

Dr Ir R. L. Beukenkamp

President Eisenhower's
landbouwprogramma

★

J. Lemmens

Verwezenlijkingen en perspectieven van
de woningbouw in België

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

39e JAARGANG

No 1912

WOENSDAG 27 JANUARI 1954

R. MEES & ZONEN — ROTTERDAM

vraagt voor haar Economische Afdeling:

een ASSISTENTE

Gezocht wordt een Economisch Candidate of Juriste met als keuzevak: Economie. Enige kantoorervaring gewenst.

★

Brieven te richten aan de Afdeling Personeelszaken, Blak 10.

R. MEES & ZONEN

A° 1720

BANKIERS & ASSURANTIEMAKELAARS

ROTTERDAM

AMSTERDAM - 's-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

De Rijksdienst voor het Nationale Plan te Den Haag roept sollicitanten op voor de functies van:

1. WETENSCHAPPELIJK MEDEWERKER

voor de Afd. Sociaal-Economisch Onderzoek. In aanmerking komen academici met sociografische, sociaal-economische of technische opleiding. Ervaring op het gebied van stedenbouwkundig onderzoek strekt tot aanbeveling; de te benoemen functionaris zal aanvankelijk worden betrokken bij het onderzoek naar de ontwikkeling van het Westen des lands.

2. STEDEBOUWKUNDIG MEDEWERKER

Reflectanten dienen te beschikken over een ruime ervaring op een stedenbouwkundige of planologische dienst of afdeling (survey of ontwerp). Schrift. soll. onder motto VD/PLA 15 (in linker bovenhoek env. en brief) met vermelding van geboorteplaats en -datum, aan de Centrale Personeelsdienst, Bezuidenhout 15, Den Haag.

Bij de Directie van de Wieringermeer (Noord-oostpolderwerken) te Zwolle is plaats voor een

ASSISTENT VAN DE SECRETARIS

De aan te stellen functionaris zal in hoofdzaak worden belast met het geven van voorlichting en het verrichten van redactioneel werk. Gezocht wordt iemand die: 1. beschikt over een ruime algemene ontwikkeling (bij voorkeur academische vorming); 2. de moderne talen vlot beheerst; 3. belangstelling heeft voor vraagstukken betreffende de kolonisatie van het nieuwe land; 4. over een goede en vlotte stijl beschikt. Aanstelling, voorlopig op arbeidsovereenkomst, in de rang van administratief ambtenaar A 2e klasse (commies). Soll. onder motto Li/NOPAS 51 (in linkerbovenhoek env. en brief) aan de Centrale Personeelsdienst, Bezuidenhout 15, Den Haag, tot 6 Febr. 1954.

Advertentie-opdrachten

★

voor het volgende nummer dienen uiterlijk 2 Febr. 1954 v.m. in het bezit te zijn van de Advertentie-afd. E.-S.B., Postbus 42, Schiedam. Tel. 69300; Toestel 1 of 3

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam - Rotterdam - 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W. Telefoon 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Dr J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland en de Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

De prijs van zekerheid

Daniël Defoe, die ons in zijn *Robinson* een reeks van dankbare schoolvoorbeelden voor de economische theorie heeft gegeven, biedt in zijn *Moll Flanders*¹⁾ niet minder stof voor beschouwingen over het vraagstuk der sociale (on)zekerheid. Levendig tekent hij in die realistische zedenroman de vrees voor armoede, de angst voor een onzekere toekomst en de behoefte om zich tegen latere tegenslagen te beveiligen, welke de hoofdpersoon in het harde 17e eeuwse leven voortdurend tot de meest geraffineerde streken en misdaden brengen.

Het is goed deze consequenties van ongetemperde sociale hardheid voor ogen te nemen, telkens als in meer of minder kritische zin het nut van de bescherming tegen maatschappelijke tegenslagen, zoals die door de sociale verzekering wordt geleverd, in twijfel wordt getrokken.

Begrijpen we goed, dan is het ditmaal de „Studiecommissie uit het Verzekeringsbedrijf” geweest, welke, bezorgd over een toenemende omvang der sociale verzekeringen in ons land, aan het Nederlandsch Economisch Instituut in 1951 de opdracht heeft gegeven een studie te leveren over de economische gevolgen daarvan.

Het rapport²⁾, dat de handtekening draagt van Prof. Dr J. Tinbergen, is beknopt gehouden (40 blz.), maar het behandelt dan ook van de vele economische gevolgen slechts twee: de invloed op de zgn. „stimulantia” en de consequenties voor de betalingsbalans. In het voorwoord wordt het buiten beschouwing laten van twee andere aspecten, t.w. de gevolgen voor de kapitaalmarkt en die voor de conjunctuurbeweging gemotiveerd. Het eerste onderwerp werd een te belangrijk zelfstandig vraagstuk geacht, het andere werd buiten beschouwing gehouden omdat slechts de gevolgen op lange termijn werden bezien. Intussen maakt dat het ontbreken van beschouwingen over deze twee, en over nog andere, economische gevolgen, het rapport wel zeer onvolledig is geworden. Van de gevolgen voor de kapitaalmarkt kan met goede redenen worden afgezien, omdat bij de meeste vormen van sociale verzekeringen het vormen van reserves niet essentieel, maar slechts bijkomstig is. Dat echter de stabiliserende invloed op de conjunctuur als gevolg van een

bestendige (binnenlandse) koopkracht onbesproken is gebleven, is minder gemakkelijk te aanvaarden, en dit te sterker omdat de in plaats daarvan in uitzicht gestelde gevolgen op lange termijn voor de betalingsbalans in een dertigtal regels worden afgedaan.

De hoofdschotel van het rapport betreft de invloed op de „stimulantia” en de titel had beter hiermede in overeenstemming kunnen zijn. In dat geval had terwille van een ruimere lezerskring ook het verband met de sociale verzekering wel uit die titel kunnen worden weggelaten, want het rapport, zoals dat tenslotte geworden is, heeft daarmede nog slechts een zeer onbetekenende band.

Het kernprobleem waarover het eigenlijk handelt is voor een veel wijdere kring van belang. Het betreft nl. de vraag, of sterkere inkomensverschillen als stimulantia ter verhoging van productie en scholing noodzakelijk zijn en het rapport beantwoordt deze vraag op overtuigende wijze bevestigend. Uit gehouden enquêtes en uit interviews van tot oordelen bevoegde personen is de rapporteur tot de conclusie gekomen, dat de plaatsgevonden loonnivellering nadelig werkt op de scholingsbereidheid en op de arbeidsproductiviteit. Reeds bestaat in vele bedrijfstakken een tekort aan goede vaklieden en de verwachting is, dat dit tekort groter zal worden naarmate de huidige loonverhoudingen langer blijven bestaan.

Bij de geringe geldelijke voordelen, welke uiteindelijk door de scholing worden verkregen, willen vele jonge arbeiders de financiële offers en de moeite van avondstudie e.d. niet meer opbrengen en kiezen meteen een ongeschoold beroep. Deze conclusie zou evenzeer in het kader van een beschouwing over de loon- of de belastingpolitiek als in een over de sociale verzekering kunnen worden geplaatst. Nu het gaat om de sociale verzekering is de tweede gevolgtrekking, dat een stijging van het nationale inkomen in de eerste plaats voor een denivellering behoort te worden gebruikt alvorens, en dan nog met de nodige voorzichtigheid, tot een verdere uitbreiding der sociale verzekering kan worden overgegaan.

Te veel en voortijdige versterking van de sociale zekerheid zou ons van de ons door Defoe geschilderde zedelijke gevaren, volgens de samensteller van het rapport, in de nadelen van een algemeen welvaartsvermindering doen vallen.

Amsterdam.

J. N. SMIT.

INHOUD

	Blz.		Blz.
De prijs van zekerheid, door Ir J. N. Smit	63	Boekbespreking:	
De vergeten groepen, door Drs P. G. Ridder	65	Mr B. van der Esch: Vergelijkend vennootschapsrecht, bespr. door Mr Dr H. F. A. Völlmar	76
Nieuwe gronden voor oude rechten in de Rijnvaart, door Dr W. F. van Gunsteren	67	Aantekening:	
President Eisenhower's landbouwprogramma, door Dr Ir R. L. Beukenkamp	69	De wereldproductie van ruwe olie	78
Verwezenlijkingen en perspectieven van de woningbouw in België, door J. Lemmens	71	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet ...	79
Bedrijfseconomische notities:		Statistieken:	
P.T.T.-fragment, door Drs Th. M. Scholten ...	74	Overzicht van de opbrengst der Rijksmiddelen	79

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; C. van den Berg (secretaris). Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Drs P. G. RIDDER, De vergeten groepen.

Tot de vergeten groepen behoren in het algemeen zij, die buiten het actuele productieproces staan. Het zijn de personen, die in een vroegere periode hun krachten aan het productieproces hebben gegeven en nu zijn aangevoelen op aanspraken, die hun vroegere activiteit op de huidige voortbrenging geeft. De groep werknemers hebben de koopkrachtvermindering als gevolg van de huurverhoging en de consumptiebeperking gecompenseerd gekregen door een inkomstenvergroting met 5 pCt. Hetzelfde geldt voor een gedeelte van de groep niet meer actieven, nl. de noodwettrekkers en de trekkers van een aantal sociale wetten, wier uitkering door de Overheid wordt vastgesteld; daarbij wordt de ontwikkeling van het loonniveau nauwgezet gevolgd. De zelfstandigen en de niet meer actieven, wier uitkeringen niet aan de ontwikkeling van het loon zijn gekoppeld, blijven alleen onverzorgd achter. Er bestaat enig verschil tussen deze twee categorieën. Men zou geweld doen aan de functie die de zelfstandigen in het economisch verkeer innemen, wanneer men hun compensatie zou verstrekken. Er dient echter principieel geen onderscheid te worden gemaakt tussen actieve en niet meer actieve werknemers. Bij de onderhandelingen over de loonronden had niet alleen het inkomen van de actief werkenden, maar ook dat van de niet meer actieven moeten worden betrokken. Schrijver wenst dat spoedig bevredigende voorzieningen voor de niet meer actieve werknemers worden getroffen.

Dr W. F. VAN GUNSTEREN, Nieuwe gronden voor oude rechten in de Rijnvaart.

Sinds de Economische Rijnvaartconferentie in 1952 zijn West-Duitsland en Nederland inzake hun opvattingen over de Rijnvaart steeds verder van elkaar af geraakt. Het Nederlands standpunt, hetwelk ter conferentie werd gedeeld door België, Frankrijk en Zwitserland, is nog hetzelfde, nl. dat Duitsland de Acte van Mannheim behoort toe te passen als voor de oorlog altijd was geschied. Het Duitse standpunt heeft zich echter in tegenovergestelde richting ontwikkeld. Op deze conferentie verontschuldigde Duitsland het niet-naleven van de Acte van Mannheim als weleer met een verwijzing naar de tijdelijke noodzaak het tekort aan deviezen niet te vergroten. Sinds dit tekort in een overschot is overgegaan, baseert men de weigering op de wenselijkheid de Duitse binnenscheepvaart op eigen waterwegen tegen buitenlandse concurrentie te beschermen en komt men terug op de tijdelijkheid der maatregelen door nu te stellen, dat de Acte van Mannheim geen recht geeft aan buitenlanders om op de Rijn tussen Duitse havens goederen te vervoeren. Schrijver laakt de houding van West-Duitsland.

Dr Ir R. L. BEUKENKAMP, President Eisenhower's landbouwprogramma.

De belangrijkste aspecten van het nieuwe landbouwprogramma van President Eisenhower zijn, dat door een geleidelijke aanpassing het steunprijnsprogramma meer flexibel moet worden, de enorme overschotten aan agrarische producten moeten worden geïsoleerd van de normale handelskanalen, een hernieuwde surplusvorming moet worden voorkomen door de toekomstige pariteitsprijzen dusdanig te stellen, dat de stimulans tot „overproductie” wordt weggenomen. President Eisenhower benadert in zijn aanbevelingen de problemen vooral

productsgewijs. Het getuigt volgens schrijver van moed om nu met dit enigszins revolutionaire landbouwprogramma naar voren te komen, daar 1954 een congressioneel verkiezingsjaar is en verreweg de meeste volksvertegenwoordigers afkomstig zijn uit landbouwdistricten dan wel uit agrarische Staten. Schrijver wijst enige zwakke punten aan in het landbouwprogramma. Hij acht het onmogelijk dat door de productsgewijze benadering van de landbouwproblemen een oplossing wordt gevonden. Bovendien acht hij het mogelijk dat de geleidelijke aanpassing achter de feiten zou aanlopen.

J. LEMMENS, Verwezenlijkingen en perspectieven van de woningbouw in België.

Het woningtekort in België dwong tot een huurregeling, terwijl deze de woningbouw weer belemmerde. Daarom ging de Regering invloed uitoefenen op de woningbouw. Zij vaardigde daartoe enige wetten uit. De wet De Taeye van 29 Mei 1948 had tot doel premie toe te kennen aan particulieren voor het bouwen van bescheiden woningen, die aan bepaalde voorwaarden voldoen. De gevolgen van deze wet overtroffen alle verwachtingen. De wet Brunfaut van 15 April 1949 vult in feite de wet De Taeye aan. Zij behelst de oprichting van een Nationaal Fonds voor de Huisvesting waardoor de uitgaven, voortvloeiende uit de woningpolitiek, en de verliezen op de interest van de Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen en van de Nationale Maatschappij voor Kleine Landeigendom door de Staat worden gedragen. Bovendien moest de Staat jaarlijks op de leningen van beide maatschappijen inschrijven. Vervolgens gaat schrijver in op de functie van beide maatschappijen e.a. Schrijver is van mening dat langzamerhand de tijd aanbreekt, dat de oude woningen moeten worden gemoderniseerd of, indien dit niet meer mogelijk is, moeten worden vervangen.

— SOMMAIRE —

Drs P. G. RIDDER, Les groupes oubliés.

Dans cet article, l'auteur démontre qu'il y a lieu de prendre des mesures de prévoyance aux Pays-Bas en faveur des travailleurs pensionnés qui ne jouissent que d'un revenu fixe purement nominal.

Dr W. F. VAN GUNSTEREN, Nouveaux arguments à l'appui de droits anciens au sujet de la navigation rhénane.

L'auteur expose les points de vue respectifs des Pays-Bas et de l'Allemagne occidentale en ce qui concerne la navigation rhénane. A cet égard, il blâme sévèrement l'attitude de l'Allemagne de l'Ouest.

Dr Ir R. L. BEUKENKAMP, Le programme agricole du Président Eisenhower.

Dans cet article, l'auteur commente le nouveau programme agricole du Président Eisenhower.

J. LEMMENS, Réalisations et perspectives de la construction d'habitations en Belgique.

L'auteur donne un aperçu du développement de la construction d'habitations en Belgique et de la politique du Gouvernement en la matière. L'auteur examine ensuite les objectifs et les résultats de différentes sociétés, s'occupant du financement d'habitations. Enfin l'auteur recommande certaines mesures concernant les logements, telles que la suppression des taudis.

De vergeten groepen

Inleiding.

Bij de per 1 Januari als gevolg van de huurverhoging, haar compensatie en de opheffing van de consumptie-beperving in gang gezette inkomensverschuiving, bestaat het gevaar, dat een bepaald volksdeel opnieuw verder in de verdrukking zal raken. Die groepen nl. die algemeen met de veelzeggende term „vergeten” worden aangeduid.

Nu is het niet zo, dat in het geheel geen aandacht is besteed aan het probleem der vergeten groepen. Bij de Kamerdebatten rond de huurverhoging heeft een aantal sprekers van verschillende politieke schakeringen zich de nood van deze groepen aangetrokken. Maar toch, ondanks de welwillende houding welke t.o.v. de vergeten groepen wordt ingenomen „zij vinden geen vertrooster”. Het is alsof met het van tijd tot tijd zichtbaar worden van de nood van deze groepen, onlosmakelijk verbonden is een machteloosheid om deze nood weg te nemen.

Tot op zekere hoogte is dit ook verklaarbaar: de positie, die de vergeten groepen in de maatschappij innemen brengt dit mede. Zonder ons te wagen aan een opsomming kan worden gesteld, dat tot deze groepen in het algemeen zij behoren, die buiten het actuele productieproces staan. Het zijn de personen, die in een vroegere periode hun krachten aan het productieproces hebben gegeven en nu aangewezen zijn op aanspraken, die hun vroegere activiteit op de huidige voortbrenging geeft.

Dit zou op zichzelf niet tot moeilijkheden aanleiding behoeven te geven als deze aanspraken voldoende waarde vast waren. In onze moderne maatschappij luiden de aanspraken van de niet meer actieven evenwel in een (vast) geldbedrag, en dit geld vertoont de voortdurende neiging in waarde achteruit te gaan. Het is in de grond van de zaak de geldsontwaardiging, die de nood van de vergeten groepen in het leven roept.

Dit proces van geldsontwaardiging doet zich over de gehele wereld voor. Het ene land wordt hierin door het andere land meegezogen. Het is dan ook moeilijk iemand hiervoor aansprakelijk te stellen. Nederland vertoont in dit opzicht, mede dank zij het gevoerde loon- en prijsbeleid, nog een relatief gunstig beeld. Van ons land kan zeker niet worden gesteld, dat het op het gebied van de geldsontwaardiging een leidende rol heeft gespeeld. Wel heeft de politiek van beheerste prijzen de, gezien de ontwikkeling elders, onvermijdelijke verhoging van het prijsniveau schoksgewijze doen verlopen. Als gevolg hiervan komt hier te lande de geldsontwaardiging, met de daaraan verbonden relatieve achteruitgang van degenen die buiten het productieproces staan, op bepaalde momenten met des te meer kracht naar voren.

Ook 1 Januari 1954 geeft weer zo'n „momentopname” te zien door de toen in werking getreden gedeeltelijke aanpassing van de welbewust laag gehouden huren. Daarbij werd tevens een zich nog in portefeuille bevindende „opname”, nl. de in Maart 1951 aanvaarde verbruiksbeperking van 5 pCt, te voorschijn gehaald.

Huurverhoging en consumptiebeperking.

Het is zonder meer duidelijk, dat de huurverhoging van 1 Januari 1954 een verslechtering inhoudt van de koopkracht van het geld en dus van de bestaande inko-

mens. De kosten van levensonderhoud worden er immers door verhoogd. De „drie wijze mannen” hebben vastgesteld, dat om voor de arbeidersgroep deze koopkrachtverslechtering te compenseren een inkomensvergroting nodig zou zijn van 2,1 pCt.

Iets ingewikkelder ligt de situatie wát betreft de consumptiebeperking. Daarvoor moeten wij terug naar Maart 1951 en eigenlijk nog verder, nl. naar September 1949. In de periode September 1949-Maart 1951 bedroeg de kwaliteitsverslechtering van het geld — gemeten door de stijging van de kosten van levensonderhoud — ruim 21 pCt. De loonstijging had deze ontwikkeling niet kunnen bijhouden. Zij bedroeg over dezelfde periode slechts ruim 10 pCt. De arbeidersgroep had dus geleidelijk een welvaartsachteruitgang geïncasseerd van ruim 9 pCt. In Maart 1951 is deze situatie voor de arbeidersgroep slechts ten dele rechtgetrokken. Op grond van de „nood der tijden” werd genoeg genomen met een loonsverhoging van 5 pCt. De achteruitgang van de koopkracht der lonen werd aldus gefixeerd op bijna 5 pCt. In de wandeling pleegt men dit te noemen: de consumptiebeperking van 5 pCt.

Inmiddels heeft de koopkracht van het geld, dank zij een daling van de kosten van levensonderhoud, zich wat hersteld. De consumptiebeperking is dus geleidelijk aan minder geworden. Ook zijn de tijden veranderd. Algemeen is men thans van mening dat voor consumptiebeperking bij de arbeidersgroep geen reden meer bestaat. Op grond daarvan werd besloten de koopkrachtachteruitgang van het loon per 1 Januari 1954 alsnog ongedaan te maken. De „drie wijze mannen” berekenden, dat dit zou kunnen geschieden door een loonsverhoging met 3,5 pCt.

In totaal zou dus, om na 1 Januari 1954 de waardevermindering van het geld sedert September 1949 voor de arbeidersgroep volledig te compenseren, een loonsverhoging van 5,6 pCt nodig zijn geweest. Daar de Regering echter in dit kader een aantal belastingverlagingen heeft doorgevoerd, met een berekend effect van 0,8 pCt op de gemiddelde lonen, kon worden volstaan met een loonsverhoging van 4,8 pCt, naar boven afgerond op 5 pCt.

Positie der niet meer actieven.

Hoe is nu de positie, in verband met huurverhoging en consumptiebeperking, van de groep niet meer actieven?

Voorop gezet zij, dat de relatieve omvang van de post „huren” in het uitgavenbudget groter wordt naarmate het inkomen lager is. Hoezeer dit het geval is, kan worden afgeleid uit gegevens van het Nationale Budgetonderzoek 1951 (1ste kwartaal). Daaruit laat zich het volgende overzicht samenstellen.

Aandeel van de huren in het uitgavenbudget

Hogere ambtenaren (inkomen groter dan f 8.000)	4,9 pCt
Hogere ambtenaren (inkomen lager dan f 8.000)	6,1 pCt
Geschoolde industrie-arbeiders	7,4 pCt
Lagere ambtenaren en employé's	7,4 pCt
Ouden van dagen (inkomen f 2.000 - f 4.000)	8,8 pCt
Ouden van dagen (inkomen lager dan f 2.000)	14,8 pCt

Het blijkt dus, dat de betekenis van de huren voor de ouden van dagen — een belangrijk gedeelte van de groep niet meer actieven — zeer groot is. Maar dit houdt in,

dat tevens de betekenis van de huurverhoging voor deze categorie personen relatief groot zal zijn.

In de Memorie van Toelichting op het Wetsontwerp tot wijziging van de Noodwet Ouderdomsvoorziening ¹⁾ wordt voor de categorie Noodwettrekkers — dus ouden van dagen met een inkomen in elk geval lager dan f 2.000 — berekend, dat de huurverhoging van 1 Januari 1954 voor gehuwden in de eerste gemeenteklasse 4,3 pCt en voor gehuwden in de vijfde gemeenteklasse 4,5 pCt van het inkomen uitmaakt. De uit de huurverhoging voortvloeiende inkomensachteruitgang is dus voor de gemiddelde noodwettrekkers ruim tweemaal zo groot als voor het gemiddelde arbeidersgezin.

Voor de categorie ouden van dagen, welke net boven de grens van de noodwet blijft, en voor de overige groepen niet actieven met een klein inkomen zijn geen gegevens beschikbaar. Aangenomen mag echter worden, dat de lasten van de huurverhoging ook voor hen aanzienlijk zwaarder zullen drukken dan voor de gemiddelde arbeider.

Hoe staat het met de consumptiebeperking? Te dien aanzien hebben de niet meer actieven minimaal eenzelfde lot ondergaan als de arbeiders. Voor een deel waren hun uitkeringen — nl. die, voortvloeiende uit een aantal sociale wetten en uit de Noodwet Ouderdomsvoorziening — gekoppeld aan het gemiddelde loonniveau. Deze groep incasseerde dus per Maart 1951 ook een consumptiebeperking van 5 pCt.

In een veel ongunstiger positie bevonden zich echter andere groepen, bijv. rentetrekken, personen met particuliere pensioenen en dergelijken. Zij ondergingen de volledige werking van de waardedaling van het geld (stijging van de kosten van levensonderhoud). Een extreem voorbeeld is wel iemand die in September 1949 gepensionneerd werd op basis van de toenmalige loonverhoudingen. Zo iemand ondervond eind 1953 een consumptiebeperking van rond 15 pCt.

Samenvattend kan — uitgaande van gegevens vermeld in de eerder genoemde Memorie van Toelichting bij het Wetsontwerp Wijziging Noodwet Ouderdomsvoorziening — voor de categorie noodwettrekkers (gehuwd) het volgende overzicht worden samengesteld. In dit overzicht wordt aangegeven hetgeen nodig is als verhoging van de uitkering van een gemiddelde gehuwde noodwettrekker, om het effect van huurverhoging en consumptiebeperking te compenseren.

	eerste gemeenteklasse	vijfde gemeenteklasse
huurverhoging	4,3	4,5
consumptiebeperking	3,5	3,5
	7,8	8
belastingverlaging a)	0,5	1,2
	7,3	6,8

a) De afwijking van het belastingeffect wordt veroorzaakt doordat noodwettrekkers in de eerste gemeenteklasse in het algemeen geen personele belasting betalen.

Voor de trekkers van een aantal sociale wetten zullen, naar mag worden aangenomen, de verhoudingen ongeveer gelijk liggen. Daarentegen is de situatie voor andere groepen niet meer actieven aanzienlijk ongunstiger doordat, zoals wij zagen, het effect van de consumptiebeperking zoveel groter is. In de extreme gevallen zal een inkomensvergroting van meer dan 15 pCt nodig zijn om een volledige compensatie tot stand te brengen.

Compensatie van de groep niet meer actieven.

Zoals bekend heeft de groep werknemers volledig de

koopkrachtvermindering als gevolg van de huurverhoging en de consumptiebeperking gecompenseerd gekregen door een inkomensvergroting met 5 pCt. Hetzelfde geldt voor een gedeelte van de groep niet meer actieven. Het zijn de noodwettrekkers en de trekkers van een aantal sociale wetten, wier uitkering door de Overheid wordt vastgesteld. Daarbij wordt — ook in het verleden was dit zo — de ontwikkeling van het loonniveau nauwgezet gevolgd. Hiermede is het grootste gedeelte van de bevolking geholpen. Eigenlijk blijven alleen onverzorgd achter de zelfstandigen en de niet meer actieven, wier uitkeringen niet aan de ontwikkeling van het loon zijn gekoppeld.

Nu bestaat er wel enig verschil tussen deze twee categorieën. Men zou geweld doen aan de functie die de zelfstandigen in het economisch verkeer innemen, wanneer men hun compensatie zou verstrekken. Hun positie in de maatschappij brengt mee, dat zij hier zelf voor moeten zorgen.

Geheel anders is de positie van het restant der niet meer actieven. Er is maatschappelijk gezien geen enkel verschil tussen hen, de groep werknemers en de groep wel gecompenseerde niet meer actieven. Daarbij gaat het niet om de vraag, of ieder afzonderlijk de door huurverhoging en consumptiebeperking opgelegde last materieel kan dragen. Wanneer, op grond van de gevoerde loon- en prijspolitiek, de overtuiging bestaat, dat de gevolgen van huurverhoging en consumptiebeperking voor de werknemers ongedaan moeten worden gemaakt, dient hierbij principieel geen onderscheid te worden gemaakt tussen actieve en niet meer actieve werknemers.

Het is de opzet van de sociale voorzieningen de werknemer en zijn gezin, wanneer eerstgenoemde door oorzaken, die hij niet in de hand heeft, niet meer kan werken, te voorzien in het levensonderhoud. De werknemer bouwt deze voorzieningen zelf op door uit het loon, zelf en via zijn werkgever, een gedeelte af te zonderen. In dit verband wordt pensioen wel aangeduid als uitgesteld loon. Maar als dit zo is, dan dient het pensioen ook werkelijk verband met het eenmaal verdiende loon te houden in deze zin, dat het een bepaald gedeelte van de koopkracht van dit loon vertegenwoordigt. Het wezen van het loon is toch de beschikkingsmacht die het representeert.

Nu is het blijkbaar niet te stuiten proces van geldsontwaardiging geen verhindering voor een continue stijging van de algemene welvaart; soms wordt zelfs de stelling verkondigd, dat geldsontwaardiging een noodzakelijke voorwaarde is voor een blijvende welvaart op een hoog niveau. Het moet dan ook materieel mogelijk zijn zodanige maatregelen te treffen, dat ook de niet meer actieven geen nadelen ondervinden van de geldsontwaardiging. Hiervoor een oplossing te vinden is een taak voor de maatschappij als geheel. De urgentie hiervan wordt echter nog onvoldoende ingezien.

Wel zijn reeds voorstellen gedaan om te komen tot een waardevast bodempensioen. Aangenomen mag worden, dat in het door de S.-E.R. op 26 Februari a.s. vast te stellen advies inzake de ouderdomsvoorziening op dit punt nader zal worden ingegaan. Maar ook voor de bestaande voorzieningen, die waarschijnlijk additioneel boven het bodempensioen zullen blijven bestaan — bedrijfs- en ondernemingspensioenen — zal wat moeten worden gedaan. Er had in dit opzicht reeds lang een begin moeten worden gemaakt. Bij de onderhandelingen over de loonronden had niet alleen het inkomen van de actief werkenden, maar ook dat van de niet meer ac-

¹⁾ Zitting 1953/54, 3294, no 5.

tieven moeten worden betrokken. Desnoods hadden de werkenden genoeg moeten nemen met een iets geringere verhoging teneinde de bedrijfs- en ondernemingspensioenfondsen in staat te stellen de uitkeringen aan de gepensioneerden op peil te houden. Gelukkig zijn er voorbeelden, waarbij ondernemingen zelfstandig blijken gaven hun plicht in deze te verstaan.

Steun aan grensgevallen.

Het recht doen wedervaren aan niet meer actieven wat betreft hun inkomsten is een taak voor de maatschappij. Maar als deze geheel of gedeeltelijk in gebreke blijft, dan rijst hier een taak voor de Overheid. In de Kamer is van verschillende zijden hierop gewezen. Ook de S.-E.R. heeft zich in zijn rapport over de huurverhoging in deze richting uitgesproken. Vooral de gepensioneerden, die voortkomen uit de groep loon- en salaristrekken verkeren in een moeilijke positie. Hun welstand wordt gestadig verder ondermijnd en zij worden voortdurend gedrongen in de richting van de Noodwet.

De Regering heeft zich bij de behandeling van de compensatiewetten van deze verantwoordelijkheid gedistancieerd. In de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer zegt zij: „Het is nu eenmaal niet doenlijk elke verhoging van de kosten van levensonderhoud voor elke bevolkingsgroep ten laste van de Staat te doen komen. Dit kan ook redelijkerwijze niet worden verlangd”. Vervolgens wijst de Regering er op, dat voor de vergeten groepen niet elke compensatie is achterwege gebleven en dat de verlaging van de inkomsten- en loonbelasting voor deze groep in menig geval enig soulaas biedt. Dit is echter maar een schrale troost. Wij zagen reeds, dat de rechtstreekse belastingcompensatie tegenover de opgelegde lasten van ondergeschikte betekenis is. Vervolgens valt de loon- en inkomstenbelasting buiten de compensatiemaatregelen, terwijl bovendien — ook de „drie wijze mannen” wijzen hierop — grote groepen er niet van profiteren.

Bij de behandeling van de wetsontwerpen ter verhoging van de uitkeringsnormen voor een aantal sociale verzekeringswetten, heeft de Regering zich opnieuw beroepen op onvermogen. Er zou een regeling nodig zijn, die de achtergebleven groepen naar individuele behoefte

zou moeten helpen, hetgeen de Regering onuitvoerbaar acht.

Gemeend wordt, dat de Regering zich te gemakkelijk van dit vraagstuk afmaakt en zich al te snel op overmacht beroept. De positie waarin de vergeten groepen — zonder welbewuste opzet, het zij nog eens vermeld — zo langzamerhand zijn gemanoeuvereerd, laat dit niet toe. Practisch iedereen krijgt compensatie, hetgeen in het Voorlopig Verslag bij de compensatiewetten enige leden de vraag ontlokte, „of het wel terecht is, dat al degenen, die voortaan meer, huur gaan betalen, compensatie moeten ontvangen en of het niet beter is alleen hen, die niet in staat zijn de hogere huur te betalen, te helpen”. Maar juist een aantal van degenen, die in het verleden en ook nu weer de zwaarste lasten krijgen te dragen, hoewel zij hiertoe relatief het minst in staat zijn, worden overgeslagen. „Zij vinden geen vertrooster”.

In het eerder genoemde S.-E.R.-advies wordt een voorstel gedaan om tot oplossing van deze hoogst onbevredigende stand van zaken te komen. Voorgesteld wordt over te gaan tot het verstrekken van een huurbijdrage via de gemeentelijke sociale diensten. Dit zal kunnen geschieden op aanvraag, waarbij gebruik zou dienen te worden gemaakt van nader vast te stellen formulieren. Op de verstrekte gegevens zou dan bijv. steekproefsgewijze een zekere controle kunnen worden uitgeoefend.

Het is uiteraard duidelijk, dat een dergelijk systeem bewerkelijk is en inderdaad neigt in de richting van een individuele behandeling. De hieraan verbonden kosten zullen dan ook relatief hoog zijn. Gemeend wordt echter, dat dit geen verhindering mag zijn om recht te doen aan groepen, die anders vergeten blijven. Bovendien speelt het kostenelement elders vaak ook een ondergeschikte rol, bijv. wanneer het bij sommige sociale verzekeringswetten gaat om de verwezenlijking van bepaalde dierbare principes. Het is dan ook dringend te hopen, dat de heer Van de Born zijn in de Tweede Kamer gedane toezegging om de Minister wat betreft het rechtsherstel van de vergeten groepen concrete plannen voor te leggen²⁾ op korte termijn gestand zal doen en hieruit alsnog bevredigende voorzieningen voor deze groepen zullen resulteren.

Voorburg.

Drs P. G. RIDDER.

Handelingen T.K., 37e verg. 15 December 1953, blz. 3503.

Nieuwe gronden voor oude rechten in de Rijnvaart

In de afgelopen zomer richtte Nederland een diplomatieke nota tot West-Duitsland en deed een direct appèl op dit land om de Acte van Mannheim — 1868 te erkennen en toe te passen op de wijze als voor de oorlog altijd was geschied. In het najaar kwam, eveneens langs diplomatieke weg, een antwoord terug, hetwelk — voor zover uit de publicaties was op te maken — nergens op de opgeworpen rechtsvragen inging, doch enkele economische en verkeerspolitieke overwegingen gaf, welke voor de Westduitse Regering aanleiding waren niet op het appèl in te gaan. Men praatte langs elkander heen. Er werd een rechtsvraag gesteld en daartegenover werd de economische rechtvaardiging van een bepaald verkeersprotectionisme gegeven.

Op deze wijze kan een gesprek lang worden gevoerd zonder tot een resultaat te leiden.

Sinds de Economische Rijnvaartconferentie — 1952 is men verder van elkander af geraakt in plaats van tot

elkander genaderd. Het Nederlandse standpunt, hetwelk ter conferentie werd gedeeld door België, Frankrijk en Zwitserland, is nog hetzelfde, doch het Duitse standpunt heeft zich in tegenovergestelde richting ontwikkeld. Op de bovengenoemde conferentie te Straatsburg verontschuldigde Duitsland het niet-naleven van de Acte van Mannheim als weleer met een verwijzing naar de tijdelijke noodzaak het tekort aan deviezen niet te vergroten. Sinds dit tekort in een overschot is overgegaan, put men voor een weigering uit een ander arsenaal. Men baseert de weigering sindsdien op de wenselijkheid de Duitse binnenscheepvaart op eigen waterwegen tegen buitenlandse concurrentie te beschermen en komt terug op de tijdelijkheid der maatregelen door nu maar eenvoudig te stellen, dat de Acte van Mannheim geen recht geeft aan buitenlanders op de Rijn tussen Duitse havens goederen te vervoeren.

Hoewel het Tractaat van 1868 dateert, moest het 1948

worden, voordat deze visie zou doorbreken. Het tijdsverloop van 80 jaar doet vermoeden, dat deze visie niet het resultaat is van juridisch denken gedurende die tijd, doch veeleer een constructie, passend op een sinds kort ontstane eenzijdige economische behoefte.

Het is niet de bedoeling hier nader op de rechtsvraag in te gaan. Sinds een jaar hebben de Zwitsers de taak van de Nederlanders, wat betreft de publieke behandeling van de vraag, overgenomen.

Een uitnemende wetenschappelijke behandeling van de vraag gaf Dr W. Müller ¹⁾ in een publicatie van de „Basler Vereinigung für Schweizerische Schifffahrt”, terwijl Regierungsrat Dr A. Schaller ²⁾ in de Raad van het Kanton Basel van politieke zijde een niet minder duidelijk geluid liet horen. Hoezeer thans Zwitserland mede de zorgen van Nederland deelt, bleek duidelijk tijdens het bezoek van de Nederlandse Minister van Verkeer en Waterstaat op 6-8 Januari 1954 aan de stad Basel en aan de Federale Regering te Bern. Het probleem is niet, dat er niet genoeg deviezen zijn of er geen algemeen eensluidend gevoelen zou zijn omtrent de Acte van Mannheim, doch de moeilijkheid ligt daarin, dat het voor bepaalde groepen in West-Europa moeilijk is iets als recht te aanvaarden, indien het niet tevens een voordeel aan het eigen land oplevert. Het probleem raakt verder dan de uitlegging van het positieve recht; het stelt aan de orde, in hoeverre het gezag van het eenmaal vastgestelde recht gaat boven economische (al of niet nationale) opportuniteit.

De Duitse nota en vele Duitse publicaties laten blijken, dat men niet over het recht wil spreken, indien men dit in economisch opzicht niet kan „gebruiken”.

Een voorbeeld van het tegendeel levert de houding van de Nederlandse Regering en de Nederlandse publieke opinie sinds het arrest van de Hoge Raad van 25 Januari 1952. De Nederlandse Regering had getracht door enkele organisaties van de Rijnvaart dwingend voor te schrijven een marktordening te bereiken. Een sanctie op deze dwang had men geschapen door met de sterke arm der Overheid grenspassage bij Lobith te weigeren, indien men niet bleek te zijn aangesloten op de voorgeschreven wijze. De rechterlijke macht veroordeelde in hoogste instantie dit optreden van de uitvoerende macht en belemmerde daardoor de Regering en bepaalde Rijnvaartkringen in haar politiek. Niemand in Nederland denkt er aan zich over de Hoge Raad te beklagen. De problemen zijn er zeker niet eenvoudiger door geworden, maar ieder voelt zich gerust bij het primaat van het recht. Wil de opbouw van een Westeuropese gemeenschap iets worden, dan moet het recht door eenzelfde eerbied worden gedragen als in eeuwenoude, nationale, democratische gemeenschappen aanwijsbaar. Het is daarom wellicht van belang dit punt nog meer accent te geven door het vraagpunt aan een internationale, rechterlijke instantie voor te leggen. De staten weten dan wederkerig, waar zij, wat betreft de werkingssfeer van het recht, aan toe zijn en de belanghebbenden worden eindelijk uit een uiterst schadelijke rechtsonzekerheid verlost. Bovendien is in West-Duitsland een grondwet van kracht geworden, waarbij aan het internationale recht een hoger gezag wordt toegekend dan aan het eigen, nationale recht. Een uitspraak van het Internationale Hof zal daardoor op de Rijn de grenzen aangeven van de in 1952 in Duits-

land aangenomen Binnenscheepvaartwet ³⁾. Door de tekst van de nieuwe Duitse grondwet zal een internationale uitspraak over een door Duitsland erkend tractaat door de Duitse rechter in Duitsland van toepassing worden verklaard.

Laten wij echter om nader tot elkander te komen op de Duitse bedoeling ingaan en de rechtsvraag terzijde laten. Waar staan wij dan? Niet in een alleen door de harde economische feiten beheerste situatie van een kleine Staat tegenover een grote Staat. De macht van de opdrachtgever en de opportuniteit van de Duitse verkeerspolitiek zijn dan niet de enige factoren, welke een onderhandeling zouden beheersen. Er is een reeks andere gronden, welke voor Nederland hetzelfde resultaat moeten opleveren als weleer de rechtsbasis van de Acte van Mannheim.

Daar is allereerst de plicht tot liberalisatie van het handelsverkeer. Indien West-Duitsland ondanks de bezwaren van Duitse boeren Nederlandse groenten moet toelaten, waarom zou het dan niet eveneens, ondanks de bezwaren van Duitse Rijnvaarders, Nederlandse diensten toelaten? Waarom komen Nederlandse Rijnvaartdiensten nog niet voor op de lijst der geliberaliseerde „goederen”? Waarom moet hier de Rijnvaart bij de landbouw achterstaan, terwijl landbouwproducten naar vier windrichtingen kunnen worden geëxporteerd, doch Rijnvaartdiensten uitsluitend naar het Oosten?

Brengt voorts de stand van de betalingsbalans van West-Duitsland en deszelfs positie in de Europese Betalingsunie niet de plicht mede over bezwaren uit deviezenoverwegingen te zijgen? Niettemin baseert de Runderlass Aussenwirtschaft Nr 113/53 betreffend II 1-5: Passiver Dienstleistungsverkehr mit dem Ausland (Aufhebung der JEIA-Anweisung Nr 31 und weiterer Vorschriften) vom 21. Dezember 1953 Art. 16, de contrôle op buitenlandse Rijnvaartdiensten op overwegingen van verkeerspolitiek („ob für die deutsche Wirtschaft geboten”) en deviezenpolitiek („zu beurteilen nach der jeweiligen Devisenlage”). Men ziet hier hetzelfde als in in het begin gesignaleerd: voor het geval het tweede — oorspronkelijk uitsluitende — argument niet meer houdt, schuift men tijdig een ander (verkeerspolitiek) beletsel in. Voor het geval de Duitse Minister van Economische Zaken, Erhard, succes zou hebben met zijn campagne tegen deviezenrestricties, ligt voor de Rijnvaart al een andere barrière klaar. Tegenover de toestand in 1948 en 1952 (Straatsburg) dus in formeel en practisch opzicht een achteruitgang!

Moet Nederland nu voor deze nieuw opgeworpen verkeerspolitieke barrière wijken? Ten aanzien van een land, waarmede het zich in enkele nieuwe Westeuropese gemeenschappen bevindt en waarmede het naar beider zeggen een Westeuropese integratie wil doorvoeren, zeker niet. De nieuwe Westeuropese gemeenschap kan toch niet medebrengen, dat onderdanen van het ene land bij die van het andere land worden achtergesteld? Hoe zal het daarbij nog mogelijk zijn uitsluitend door de vlag van het schip achtergesteld te worden bij een concurrent? Wil nu juist niet de zo luid door Duitsland

¹⁾ Dr Walter Müller: „Die Freiheit der Rheinschifffahrt in Gefahr”. Beilage zu „Strom und See”, December 1953; Verlag Schifffahrt und Weltverkehr A. G. Basel.

²⁾ Dr A. Schaller, Regierungsrat van het Kanton Basel, bij de beantwoording van een interpellatie in de Raad van het Kanton op 15 Januari 1954.

³⁾ De Nederlandse Regering heeft aan de Regering van West-Duitsland en aan de Centrale Commissie voor de Rijnvaart doen weten, dat zij de Duitse Wet op de Binnenscheepvaart in strijd acht met de Acte van Mannheim. Men kan zich afvragen, of het niet gewenst is, dat Nederland zijn-nieuwe Binnenscheepvaartwet zuivert van een smet, welke het in internationaal opzicht enigermate compromitteert. De tegenwoordige Minister van Verkeer en Waterstaat, Mr J. Algera, was als Kamerlid tegen de bepaling van deze wet, welke de Acte van Mannheim voor Nederlanders op Nederlands gebied niet van toepassing verklaart. Na de uitspraak van de Hoge Raad inzake de „stop bij Lobith” is het niet onwaarschijnlijk, dat de rechterlijke macht een volgend maal naast de uitvoerende macht ook de wetgevende macht op de vingers zal tikken. Indien dit zo is, zal het zeker met het oog op de lopende internationale discussie aanbeveling verdienen, tijdig de betreffende wetspassage te zuiveren.

bepleite Westeuropese samenwerking en integratie zulk een onderscheid in behandeling wegnemen?

De sinds een jaar effectief geworden samenwerking in de Kolen- en Staalgemeenschap bewijst dit. Deze Gemeenschap brengt een gemeenschappelijke markt op basis van vrije concurrentie, maar met gelijke kansen voor allen. Uit dien hoofde wordt streng opgetreden tegen elke vorm van discriminatie ⁴⁾ en tegen elke partiële machtsvorming langs de weg van kartels en monopolies (Art. 3 en 4 van het Verdrag). Het is niet te verwachten, dat andere vormen van samenwerking, andere gebieden van economisch handelen betreffende, van andere grondbeginselen zullen uitgaan.

Deze uitgangspunten zijn tussen de landen van Klein-Europa allengs gemeengoed; al vordert de verwerkelijking van deze beginselen nog maar langzaam, zo mogen wij toch verwachten, dat alles wordt nagelaten, wat duidelijk in strijd is met deze beginselen. Juist van het land, welks Minister van Economische Zaken niet alleen bij elke passende gelegenheid in eigen land, doch ook regelmatig in het buitenland ⁵⁾ Europa wijst op zijn plichten in dit opzicht, mag worden verwacht, dat het met de daad onderstreept wat het met het woord zo krachtig bepleit. Na alles wat gebeurd is en wat nog gebeurt, is niet alleen nodig een vertrouwen in het Duitse woord, maar ook in de Duitse daad. Een enkel besluit kan hier welsprekender zijn en meer vertrouwen wekken dan tien goed opgebouwde redevoeringen.

Men kan ten aanzien van het Rijnvaartprobleem daarom stellen, dat de zaak tussen Nederland en West-Duitsland er net zo zou moeten voorstaan, ook al ware er geen Acte van Mannheim. Het zou behoren bij de stand van de internationale, staatkundige ontwikkeling zulk een tractaat dan nu te formuleren en naar de daarin vervatte beginselen van vrijheid voor en gelijkheid van allen te handelen. Men zou zulk een acte dan niet slechts opstellen uitsluitend voor de Rijn, doch dan het vervoersregime op alle vaarwegen der verdragstaten gaan regelen.

⁴⁾ Het is opmerkelijk, dat de Duitse verkeerskringen proberen de K.S.G. diets te maken, dat zij bij het uitvoeren van Art. 4 en Art. 70 van het Verdrag, alsmede van Art. 10 van de Overgangsbepalingen de internationale vrachten dient aan te passen bij de kunstmatig geformeerde, nationale vrachtniveaux. Uiteraard denkt men dan op de Rijn aan een aanpassing van de vrije, internationale vrachten aan het gebonden (doch veel hogere) nationale, Duitse niveau. Men ziet daarbij voorbij, dat de K.S.G. in de laatste plaats deze mogelijkheid tot opheffing van vrachtdispariteiten kan overwegen, daar zij bezwaarlijk op het gebied van het vervoer een gemeenschappelijke, vrije markt kan opheffen of begrenzen, welke zij met haar maatregelen op het gebied van kolen en staal juist wil invoeren en beveiligen. Bovendien brengt haar doelstelling in Art. 2 van het Verdrag mede, dat zij bezwaarlijk zelf oorzaak kan vormen van kostprijsverhogende maatregelen.

⁵⁾ Rede van Prof. Dr. L. Erhard voor de Internationale Kamer van Koophandel op 7 November 1953 te Amsterdam.

Het is de bedoeling onze staten als geheel te integreren en niet gedeelten daarvan. Wanneer Duitsland een verandering van de Acte van Mannheim aan de orde stelt, kan men hierin meegaan. Edoch, niet om het régime te beperken of de werkingssfeer te begrenzen, doch veeleer om de daarin neergelegde volkenrechtelijke beginselen in West-Europa verder te ontwikkelen overeenkomstig de stand van onze huidige politieke samenwerking en daaraan een breder veld van gelding te verlenen, namelijk tot aan de grenzen der Westeuropese gemeenschap.

Het Volkenbondsverdrag van Barcelona — 1921 kan nu weer actueel worden. Er is geen enkele reden de grens van een waterwegenrégime bij Duisburg-Ruhrort aan de ingang van het Rijn-Herne-Kanaal te leggen, terwijl West-Europa eindigt bij Maagdenburg. Komen nu ook niet de schippers van Elbe en Wezer op grond van de vrijheid, welke Nederland in Westeuropes verband verleent, ongehinderd naar Rotterdam en kunnen zij niet, indien zij daarin hun belang zien, alle waterwegen van Nederland bevaren?

• Het gaat in het Rijnvaartprobleem niet om enige tonnen meer of minder voor de Nederlandse Staat. De zaak is daarboven uitgegroeid. Het gaat om de beginselen, waarop wij in Europa de samenwerking willen optrekken. Het gaat om de waarde en de gelding van het gemeenschappelijke recht — zowel het recht, hetwelk er is, als dat, hetwelk samen dient te worden geformuleerd — tegenover de macht van partiële, nationale belangen.

Als heden Dr. Konrad Adenauer aan de vooravond van de Viermogendheden-conferentie te Berlijn een woord spreekt voor vrijheid, eenheid en vrede, dan staat een overgrote meerderheid van West-Europa achter deze bejaarde, eerbiedwaardige Bondskanselier. Nederland vraagt dit dan ook van zijn Oostelijke nabuur: geen verkeerspolitieke druk, maar vrijheid — geen achterstelling, maar eenheid — geen nationalistisch getinte ruzies, maar vrede! —

Juist nu na kolen en staal wellicht het verkeer structureel het eerst in aanmerking komt voor bearbeiding in Westeuropes verband, is het tijd vele schone woorden door een enkele ondubbelzinnige daad te doen volgen ⁶⁾.

Rotterdam.

Dr. W. F. VAN GUNSTEREN.

⁶⁾ Het is duidelijk, dat bij de voorhanden divergentie van opvattingen tussen de regeringen het bedrijfsleven weinig kan uitrichten. De handel dient zich af te wikkelen binnen het raamwerk door de overheden gegeven. Wanneer de politieke en juridische grondregels niet vastliggen, kan de commercie zich niet ontwikkelen. De commercie behoeft allereerst rechtszekerheid; deze kan zij zichzelf niet geven. Het behoort niet tot het terrein van handel en scheepvaart politieke en juridische vragen op te lossen. Het is uit dien hoofde van onwaarde als Overheid werkeloos te blijven en van het bedrijfsleven een oplossing van de hangende vraagstukken te verwachten.

President Eisenhower's landbouwprogramma

In zijn zgn. „State of the Union Message” voor het Congres op 7 Januari 1954 heeft President Eisenhower de uitdrukkelijke wensen van zijn Administratie op het stuk van een wijziging van de landbouwpolitiek naar voren gebracht. Bovendien heeft hij deze doen volgen door toezending van een zeer uitvoerig landbouwprogramma aan het Congres op 11 Januari d.a.v.

De belangrijkste aspecten van het nieuwe landbouwprogramma, in enkele punten samengevat, zijn:

1. Noch in het belang van de Amerikaanse agrarische producenten, noch in het belang van de gehele Amerikaanse volkshuishouding, kan worden voortgegaan met de tot nu toe gevolgde landbouwpolitiek, die gebaseerd

is op het garanderen van hoge steunprijzen aan de Amerikaanse boer.

2. Teneinde de Amerikaanse agrarische producent te confronteren met de reële ontwikkeling van de wereldmarkt van agrarische producten is het noodzakelijk, te komen tot een meer flexibel steunprijnsprogramma. Daarbij gaat de Administratie er echter terdege van uit, dat de boer moet kunnen blijven rekenen op steun van de Overheid, voor zover deze geboden is. De President houdt daarbij vast aan het principe, dat de agrarische producent moet kunnen rekenen op een inkomen, dat in redelijke verhouding staat tot dat van vergelijkbare ondernemers in andere bedrijfstakken. Het totale netto

agrarische inkomen bedroeg over het jaar 1953 in de Verenigde Staten ongeveer \$ 12,5 milliard.

3. De onder 1 en 2 genoemde doelstellingen dwingen tot de noodzaak van een geleidelijke aanpassing, welke echter slechts doelmatig zal kunnen worden gerealiseerd, indien de Administratie voldoende vrijheid van handelen wordt gegeven.

4. De enorme surplussen aan agrarische producten, die van regeringswege onder de thans vigerende landbouwwetgeving uit de markt moesten worden genomen, vormen een gevaar, zowel nationaal als internationaal. Zij zullen moeten worden geïsoleerd van de normale handelskanalen, tensinde realisatie van een doeltreffende landbouwpolitiek mogelijk te maken.

5. De sub 4 bedoelde isolatie van surplussen zal kunnen plaatsvinden door (a) „school lunch programs”; (b) „disaster relief”; (c) „emergency assistance to foreign friends”; (d) „stockpiling for national emergency”.

6. Het nieuwe landbouwbeleid zal dan ook terdege gericht moeten zijn op het voorkomen van hernieuwde surplusvorming, hegeen slechts zal kunnen worden bereikt door de toekomstige pariteitsprijzen dusdanig te stellen, dat de stimulans tot „overproductie” wordt weggenomen. President Eisenhower staat hierbij een systeem voor ogen, waarbij

a. de zgn. „moderne pariteit”, welke toch reeds per 1 Januari 1956 volgens de bestaande wetgeving zou moeten worden ingevoerd, wordt gehandhaafd, doch de President wil de aanpassing over een langere periode doen plaatsvinden. Dit betekent, dat de pariteitsprijzen op de lange termijn terdege worden aangepast aan veranderingen in de vraag en aan kostenbesparende technische verbeteringen. Het ontbreken van deze gedwongen aanpassing is juist één van de grote tekortkomingen van de huidige landbouwwetgeving;

b. teneinde op korte termijn een betere aanpassing van vraag en aanbod te verkrijgen, stelt de President voor om de steunprijzen reeds thans te doen variëren *evenredig* met de variaties in het aanbod. Hierbij zou dan — om een voorbeeld te noemen — wanneer de productie 4 pCt hoger is dan „normaal”, de steunprijs 2 pCt moeten dalen, en omgekeerd (deze methode zou gelden voor tarwe, maïs en katoen).

7. President Eisenhower benadert in zijn aanbevelingen op het stuk van het landbouwbeleid aan het Congres de problemen vooral productsgewijs.

8. Ten aanzien van wol stelt de President uitdrukkelijk, dat de Amerikaanse wolproducent, indien hij niet kan concurreren met buitenlandse collega's, directe steun (subsidie) van de Overheid mag verwachten, uitgaande van de thesis dat het in stand houden van de nationale wolproductie moet worden gezien als een onderdeel van de nationale veiligheid. Hij verwerpt daarbij uitdrukkelijk een indirecte steun aan de Amerikaanse wolproducent middels hoge tarieven of quota-regelingen (de Verenigde Staten importeren belangrijke hoeveelheden wol).

Tot zover, kort samengevat, het Eisenhower-landbouwprogramma. Mogen thans enkele opmerkingen hierover volgen.

In de eerste plaats moet dan m.i. worden gesteld, dat het getuigt van ernstige voorstudies en grote moed, dat President Eisenhower in zulk een klare taal naar voren heeft willen komen met dit nieuwe landbouwprogramma. Het staat wel vast, dat de landbouwproblemen, naast die van de nationale veiligheid, één van de belangrijkste onderdelen van de Amerikaanse politiek vormen. Uit dien hoofde vormt de landbouwpolitiek dan ook

steeds één van de belangrijkste verkiezingsproblemen.

Het is bekend, dat President Eisenhower en diens Minister van Landbouw, Ezra T. Benson, in de afgelopen maanden zich zeer intensief hebben laten voorlichten over de noden en de wensen van de Amerikaanse landbouw, niet slechts door de daartoe in het leven geroepen Nationale Adviescommissie voor de Landbouw, doch tevens door de vier landbouworganisaties, door de leiders van de diverse productenorganisaties, alsook door vooraanstaande economen en vooraanstaande boeren. (De broer van de President, Dr Milton Eisenhower, is een bekend en gerespecteerd agronoom!).

Objectief gezien is dit voorstel dan ook als nuchter en doordacht te qualificeren, terwijl het — indien het zou worden geaccepteerd door de volksvertegenwoordigers — de basis zou kunnen geven tot een toekomstig landbouwbeleid, dat de Amerikaanse landbouw op een gezond fundament vermag te plaatsen. Een feit is, dat er binnen de huidige Administratie bepaald geen misverstand bestaat t.a.v. de maatregelen, die feitelijk zouden moeten worden genomen om het Amerikaanse landbouwbeleid ten volle aan te passen aan de noden van deze tijd. Zo ver gaat de landbouwboodschap van President Eisenhower echter niet, daar bij het opstellen daarvan — zoals m.i. trouwens tevens geldt t.a.v. de gehele „State of the Union Message” — reeds terdege rekening werd gehouden met weerstanden, die in dit verband niet slechts zijn terug te voeren tot de tegenstelling Republikeins/Democratisch, doch die in veel breder verband in het gehele Amerikaanse politieke leven een dominante rol spelen. Het jaar 1954 is een Congressioneel verkiezingsjaar, waarbij een derde van de Senatoren en alle leden van het Huis in het strijdperk van de verkiezingen moeten treden. Daar verreweg de meeste volksvertegenwoordigers afkomstig zijn uit landbouwdistricten dan wel uit agrarische Staten, is het begrijpelijk, dat juist in dit Congressioneel verkiezingsjaar de landbouwpolitiek de hoofdschotel zal vormen. De volksvertegenwoordigers zullen in hun verkiezingsstrijd daarbij gaarne — zoals in het verleden — de boeren het ijveren voor een blijvende rigide overheidssteun toezeggen, zelfs indien hun nuchter verstand hen tot de conclusie bracht, dat niet voortgegaan kan worden op de onder volkomen andere omstandigheden ingeslagen weg. Vandaar, dat schrijver hierboven getuigde van de moed van President Eisenhower, om met dit toch enigszins revolutionnaire landbouwprogramma in dit stadium naar voren te komen.

In een persconferentie enkele dagen na de toezending van de landbouwboodschap aan het Congres heeft President Eisenhower uitdrukkelijk gesteld, dat hij wellicht dan geen behendig politicus is, doch de vaste overtuiging heeft, dat zijn landbouwprogramma gezond is en hij bereid is, voor de realisatie daarvan tot het uiterste te vechten. Hij merkte daarbij dan tevens nog op, dat hij niet pessimistisch kon zijn over de „common sense” van de Amerikaanse boer. Dit nu, kan door de politici ongetwijfeld als een teken aan de wand worden gezien, dat President Eisenhower, integenstelling met zijn houding in het jaar 1953, thans bereid zal zijn om — mocht zulks nodig blijken — over het hoofd van het Congres heen en gebruik makende van zijn persoonlijke populariteit, een appél te doen op zijn kiezers.

Ondertussen staat wel vast, dat het Republikeinse landbouwprogramma, zoals het thans ter behandeling voor het Congres ligt, aanleiding zal geven tot een enorme strijd, en dat men in de uitslag daarvan tevens een aanwijzing zal vinden van de kracht van de Eisenhower-

Administratie, en wellicht tevens een voorbode van de uitslag van de Presidentsverkiezingen in 1956.

Het landbouwprogramma bevat enige zwakke punten, die terecht aan critiek zullen worden blootgesteld.

De sub 7 genoemde benadering zal zeker geen oplossing bieden, daar bijv. een productiebeperking van tarweproduktens volens aanleiding zal geven tot een evenredige productie-uitbreiding van andere granen, en de productiebeperking van maïs ongewijfeld een productie-uitbreiding van sojabonen zal opwekken. Deze productsgewijze benadering van de surplusproductie betekent o.i. slechts een uitstel en verdoezeling van de aanpak van het gehele agrarische productieprobleem.

Ook de door President Eisenhower gewenste „geleidelijke” aanpassing zou wel eens achter de feiten aan kunnen lopen, doch het is wel duidelijk, dat de President ten

aanzien van dit punt zeer bewust politiek water in zijn wijn heeft gedaan.

Moge het bovenstaande worden samengevat door op te merken, dat de door de Eisenhower-Administratie gewenste nieuwe landbouwpolitiek niet slechts voor de Verenigde Staten, doch tevens voor de gehele wereld als van uitermate groot belang dient te worden beschouwd. Enerzijds vormen grote Amerikaanse agrarische surplusen, opgewekt door een onoorzakelijk steunprogramma, een gevaar voor andere agrarische producenten, doch anderzijds zou een volkomen onttrekken van overheidsbemoeïing op het stuk van de Amerikaanse landbouw een desastreus inzakken van de wereldmarktprijzen van stapelproducten betekenen, dat, zoals in de jaren tachtig van de vorige eeuw, en in de jaren dertig van deze eeuw, onherroepelijk zou leiden tot een wereldcrisis.

Washington D.C.

Dr Ir R. L. BEUKENKAMP.

Verwezenlijkingen en perspectieven van de woningbouw in België

Ingevolge de tijdens de jongste oorlog geleden schade (ca 452.000 geteisterde woningen, waaronder meer dan 48.000 volledig verwoest) en het uitblijven van nieuwbouw gedurende vijf jaar, ontstond er in België, na de bevrijding, een woningtekort dat, wegens de plotseling toenemende vraag, zeer gevoelig werd.

De uitslagen van de algemene telling van 1947 toonden nochtans aan dat er in België, op 31 December 1947, voor 2.836.979 gezinnen 2.867.789 woningen ¹⁾ beschikbaar waren waarvan er slechts 2.816.000 werden bezet.

Stelde er zich dan reeds geen woningvraagstuk meer?

Dit ware een voorbarige conclusie waarbij een reeks aspecten over het hoofd zou worden gezien:

1. In het opgegeven cijfer kwamen 18.000 noodwoningen voor (15.000 noodgebouwen) evenals hotels, hospitaal, gemeenschappen, enz.
2. De verhouding van de bezette woningen tot de beschikbare stond hoger dan 98 pCt tegenover 97 pCt in 1930. Er waren dus ongeveer 30.000 woningen minder, beschikbaar en, bij gebrek aan voldoende reserve, kon het evenwicht tussen vraag en aanbod niet tot stand komen.
3. De cijfers houden geen rekening met de overbevolking der woningen, noch met het kwalitatief en het regionaal aspect van het probleem.

Het was dus onjuist te beweren dat er einde 1947 hoogstens 50.000 woningen ontbraken (wat dan niet eens 50.000 gebouwen betekent) ²⁾. Zulks werd trouwens in de volgende jaren door de feiten voldoende bewezen.

* *

De Belgische woningbouw was vroeger steeds het werk van het privaat initiatief. De Openbare Besturen kwamen slechts in beperkte mate tussen voor het verbeteren van de volkshuisvesting. Door de economische en sociale toestanden werden zij thans evenwel gedwongen in te grijpen daar waar het privaat initiatief niet meer in staat bleek de gewenste groei en de vernieuwing van het patrimonium te verzekeren. Maar de Belgische woningbouw-

politiek bleef er toch vooral naar streven het privaat initiatief aan te wakkeren en het grootst mogelijk aantal families naar het bezit van een eigen woning te leiden.

Het woningtekort hield ontegensprekelijk het gevaar in de huurprijzen abnormaal te zien stijgen en op ondraaglijke wijze op het budget van de arbeidersgezinnen te zien drukken. Dit gevaar werd te keer gegaan door een ten zeerste gewettigde en gerechtvaardigde blokkade der huurprijzen. Maar een dergelijke maatregel ontmoedigt het bouwen van huurhuizen terwijl onontbeerlijke herstellingswerken uitblijven.

De toestand verbeterde geleidelijk sedert Januari 1951. Doch thans is men nog niet tot een volledige vrijheid teruggekeerd. In bepaalde kringen wordt er sterk geijverd om de laatste sporen van huurregeling te zien verdwijnen, daar waar anderen menen dat het evenwicht tussen vraag en aanbod niet voldoende is verzekerd om tot een stelsel van algehele vrijheid terug te keren.

De toestand in 1947 was dus zo dat de huurregeling opgedrongen werd door een tekort aan woningen en dat de woningbouw op zijn beurt door de huurregeling werd geremd. De Regering kon dus slechts uit deze slop geraken door rechtstreeks de woningbouw op doeltreffende wijze te beïnvloeden en ging over tot het uitvoeren van een degelijk aangepaste wetgeving.

De wet De Taeye.

De wet De Taeye van 29 Mei 1948 had tot doel premieën toe te kennen aan particulieren voor het bouwen van bescheiden woningen die aan bepaalde voorwaarden beantwoorden, uitsluitend bewoond worden door het gezin van de aanvrager en waarin geen handel gedreven wordt.

De activiteit van de bij de Algemene Spaar- en Lijfrentekas aangesloten kredietvennootschappen, van de Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen en van de Nationale Maatschappij voor Kleine Landeigendom werd door deze wet uitgebreid.

Ook het familiaal aspect van de woningbouw werd niet verwaarloosd. Zo kon onder andere de basispremie verhoogd worden met 20 pCt voor ieder der kinderen ten laste van de begunstigde.

Gezegd moet worden dat de resultaten die door toepassing van deze wet werden geboekt alle verwachtingen

¹⁾ Ten einde misverstand te voorkomen dient er op gewezen dat de woning niet mag verward worden met het gebouw. Een gebouw kan meerdere woningen omvatten. Dit legt uit dat bovenvermelde 2.867.789 woningen verdeeld waren onder 2.051.251 gebouwen hoofdzakelijk of bijkomend voor huisvesting bestemd.

²⁾ 18.000 noodwoningen en 30.000 woningen om een voldoende reserve te vormen.

overtroffen. Oorspronkelijk beoogde men de bouw van 50.000 huizen. In drie jaar tijds werden reeds 55.000 premiën toegekend wat er toe aanzette de wet tot 31 December 1955 te verlengen zonder beperking van het aantal premiën. Men mag hierbij aannemen dat deze wet werkelijk het vertrekpunt was van een bouw-tendentie die thans nog aanhoudt, zoals duidelijk blijkt uit de hierna volgende cijfers van de jaarlijkse toegekende en uitbetaalde premiën.

Jaar	Bouwpremiën	
	Toegekend	Uitbetaald
1948-1949	18.083	12.400
1950	23.667	19.500
1951	14.137	17.200
1952	15.390	14.900
1953	17.307 a)	14.000 a)
	88.584	78.000

a) Op 30 November 1953.

Volledigheidshalve voegen wij er nog aan toe dat ook voor de aankoop van bescheiden woningen premiën werden toegekend, al zij het in veel mindere mate.

De wet Brunfaut.

De wet Brunfaut van 15 April 1949 vult in feite de wet De Taeye aan. De actiemiddelen van de Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen en de Nationale Maatschappij voor Kleine Landeigendom worden door deze wet doeltreffender gemaakt. Zij behelst nl. de oprichting van een Nationaal Fonds voor de Huisvesting waardoor de uitgaven, voortvloeiende uit de woonpolitiek, en de verliezen op de intresten van beide Nationale Maatschappijen door de Staat gedragen worden.

De wet voorziet eveneens dat de Staat jaarlijks op de leningen, uitgeschreven door deze Maatschappijen, zal inschrijven in de mate dat het nodig is om van 1950 tot 1955 een jaarlijkse aangroei van de financiële middelen te verzekeren van 2 milliard voor de Maatschappij voor Goedkope Woningen en 450 miljoen voor de Maatschappij voor Kleine Landeigendom. Verder neemt de Staat alle aanleguitrustings- en gezondmakingswerken van de door de twee Maatschappijen gebouwde complexen te zijnen laste.

Wat het aanwenden van deze bedragen betreft, is het niet van belang ontbloot op te merken dat de middelen die ter beschikking van de Nationale Maatschappij voor Kleine Landeigendom worden gesteld ontoereikend zijn om aan de talloze vragen te voldoen, terwijl de Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen de bedragen die te harer beschikking zouden kunnen gesteld worden niet opgebruikt.

* *

Intussen hebben de bestaande instellingen hun actie voortgezet en uitgebreid.

De Algemene Spaar- en Lijfrentekas die sedert 1889 onder waarborg van de Staat kredieten verleent voor het bouwen van woningen en zulks langs het kanaal van door haar erkende kredietvennootschappen, had na de oorlog, wegens het gebrek aan evenwicht tussen de bouwkosten en de lonen, ongetwijfeld niet langer een doeltreffende actie kunnen uitoefenen zo de wet De Taeye haar niet had toegelaten het bedrag van haar leningen te verhogen. Dank zij deze wet werden de kredietvennootschappen aangesloten bij de Spaar- en Lijfrentekas of bij de Nationale Maatschappij voor Kleine Landeigendom er toe gemachtigd hun leningen, premie inbegrepen, te brengen op 90 pCt van de totale waarde van het goed,

terwijl het gedeelte van de lening, dat boven de normale quotiteit van 70 pCt ging, gewaarborgd werd door de Staat. De hierna opgenomen cijfers geven een beeld van de activiteit van de Algemene Kas tijdens de jongste jaren.

Jaar	Aantal woningen	Bedrag der leningen (in miljoenen frank)
1948	6.544	971,3
1949	16.445	2.744,5
1950	18.729	3.044,1
1951	9.692	1.729,7
1952	13.992	2.675,4
Iste halfjaar 1953	—	1.101,4 a)

a) Er worden doorgaans minder kredieten toegestaan tijdens de eerste zes maanden van het jaar. Voor het eerste halfjaar 1952 werd slechts een bedrag van 831,4 miljoen aangewend tegen 1.844 miljoen voor het tweede semester.

Kredieten toegestaan voor het verbouwen en het aankopen van huizen zijn in bovenvermelde cijfers niet inbegrepen.

De Nationale Maatschappij voor de Kleine Landeigendom, opgericht in 1935, beoogt onder andere de bouwkosten te verminderen door het aanleggen van collectieve bouwplaatsen en krediet te verlenen aan min begoede personen voor de bouw, de aankoop of de verbetering van kleine landeigendom. De leningen kunnen, zoals hoger gezegd, 90 pCt bereiken van de waarde van het goed. De activiteit van dit officieel organisme wordt door volgende cijfers belicht:

Jaar	Aantal woningen gebouwd	Aantal leningen toegestaan
1948	112	1.134
1949	406	2.899
1950	476	2.632
1951	495	2.014
1952	384	2.340
1953 a)	1.006	ca 2.000

a) Op 30 November 1953.

De Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen, opgericht in 1919, verleent geld aan maatschappijen voor goedkope woningen. Haar schatkist wordt gespijsd door voorschotten van de Staat en door de opbrengst van leningen door de Staat gewaarborgd. De Staat draagt eveneens een deel der annuïteiten. De terugbetaling geschiedt over 66 jaar. Voor de jongste jaren evolueerde het aantal woningen gebouwd en in aanbouw als volgt:

1948	1949	1950	1951	1952
294	6.374	7.049	2.516	7.378

Volledigheidshalve weze gezegd dat van 1920 tot 1952 door de Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen in totaal 89.496 woningen werden gebouwd, hetzij 69.466 huizen en 20.030 appartementen.

Van dit totaal werden slechts 24.553 woningen verkocht. Dit cijfer blijkt wel betrekkelijk gering en strookt niet met de grondtendentie der Belgische huisvestingspolitiek waarbij het bezit van het eigen huis wordt vooropgezet. Anderzijds zou de Nationale Maatschappij hierbij eveneens baat vinden. De fondsen die zij uit de verkoop van de door haar gebouwde huizen zou betrekken zouden op hun beurt in nieuwbouw kunnen worden geïnvesteerd.

Het Woningfonds van de Bond der Kroostrijke Gezinnen is een coöperatieve vereniging, die krediet verleent aan grote gezinnen tegen zeer voordelige voorwaarden. De capaciteit van de lening wordt opgevoerd tot 90 of 95 pCt van de waarde van het goed terwijl de rentevoet vermindert, naar gelang het aantal kinderen ten laste van het gezin. De bepaling van maximumwaarde is er onderwor-

pen aan dezelfde criteria als bij de Algemene Spaar- en Lijfrentekas. Al is de werkring van deze bond beperkt, toch vallen zijn verwezenlijkingen niet te onderschatten.

Jaar	Bedrag der leningen (in miljoenen frank)	Aantal
1948	17,5	412
1949	46,3	537
1950	269	1.690
1951	161,2	975
1952	252	1.372
	746	4.986

Het Centraal Bureau voor Hypothecair Krediet, dat zich hoofdzakelijk tot de middenstand wendt, dient hier eveneens vermeld te worden. Het kent krediet toe op lange termijn voor het aankopen of verbouwen van huizen die door de eigenaar zelf worden bewoond. Ziehier enkele cijfers die de omvang van zijn activiteit aantonen; zij hebben alleen betrekking op leningen die fr. 350.000 niet overschrijden.

Jaar	Bedrag der leningen (in miljoenen frank)	Aantal
1948	55,8	—
1949	66,5	420
1950	74,6	446
1951	77,2	566
1952	50,7	363
1953 a)	62,7	301
	387,5	2.096

a) Tot 31 October 1953.

* *

Er kan hier ook nog melding gemaakt worden van het bijzonder régime ingesteld in 1945 waarbij aan de mijnwerkers leningen tegen zeer lage rentevoet worden toegestaan, waarvan het bedrag tot 100 pCt kan gaan.

Bepaalde provinciën en gemeenten hebben het voorbeeld van de Staat gevolgd en keren eveneens premïën uit voor het bouwen van woningen. Verlichtingen werden voorzien inzake registratierechten, grondbelasting (wanneer geen premie verleend wordt), honoraria van de notaris, enz.

Anderzijds werd aan de werkgevers de mogelijkheid geboden het hunne bij te dragen aan de financiering van de woningbouw door het investeren van gelden in beide nationale maatschappijen of door het besteden aan het huisvesten van hun personeel van winsten die aldus geïmmuniseerd worden.

* *

Dank zij de samenlopende actie van Staat, openbare instellingen en privaat initiatief, heeft de woningbouw in België van 1948 af een bloeiperiode meegemaakt. De verhoogde activiteit van de woningbouw wist zelfs de bouwindustrie van een gewisse crisis te redden wanneer, om de herbewapening te financieren, bezuinigingen op de kredieten voor openbare werken moesten worden voorzien.

Het gevolg is dat de woningnood in sterke mate is afgenomen. Dit wordt trouwens bevestigd door een ander verschijnsel. Zolang er een reële woningnood bestond heeft men zich niet bekommerd om de kwaliteit van het bestaande patrimonium. Doch sedert enkele tijd is men weer belang gaan koesteren voor het opruimen en vervangen van krotwoningen. De strijd tegen de krotwoningen is geen nieuwigheid; het merkwaardige is evenwel dat hij eerst acht jaar na het einde van de oorlog opnieuw op het voorplan treedt, en officieel, op spectaculaire wijze, ingezet wordt. Ministeriële rondschriften herinneren de burgemeesters aan de bijzondere machten waarover zij

beschikken om het bestaan van krotwoningen te keer te gaan; wetteksten liggen ter studie; speciale geldmiddelen worden ter beschikking van de Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen gesteld om deze strijd te voeren terwijl overal grootscheepse plannen voor het slopen en vervangen der krotwoningen uitgewerkt worden.

* *

Zo het duidelijk is dat een grote verbetering is ingetreden, stelt zich de vraag, of de bouwindustrie niet een zware crisis tegemoet gaat. Het is algemeen bekend dat een vermindering van de bouwactiviteit de bloei van de meeste industrieën en ambachten remt. Alles zou dan ook in het werk dienen te worden gesteld om deze activiteit op peil te houden.

Op het huidige ogenblik gaat het de woningbouw in België nog zeer goed. De bouwaanvragen zijn dit jaar talrijker dan in 1952 en behelzen doorgaans grotere gebouwen dan de vorige jaren. Het afwerken der in aanbouw zijnde huizen zal tijdens de winter aan een belangrijk contingent arbeiders werk verschaffen.

Nochtans werd door de Regering in de Algemene Toelichting van de Begroting van het dienstjaar 1954 vooropgezet dat, voortgaande op de geleidelijke vermindering van het woningtekort en op het van kracht worden van beperkingsmaatregelen bij het verlenen van hypothecaire kredieten, de Regering haar kredieten over de huisvestingspolitiek heeft berekend in het vooruitzicht dat slechts 11.000 bouwpremiën zouden worden toegekend.

Deze zienswijze werd zonder veel enthousiasme door de bouwindustrie onthaald, overtuigd dat men er is dat de bouwnijverheid nog niet aan het einde van haar intense activiteit gekomen is. Gelukkig werden er verzekeringen gegeven dat men minder spaarzaam zou omspringen met de kredieten voor openbare werken en kan men nu reeds vaststellen dat door verschillende instanties de strijd tegen de krotwoningen daadwerkelijk werd ingezet.

Men schijnt voorlopig dus in de bouwindustrie geen malaise te vrezén. Alleen ware het wenselijk dat doeltreffend de hand zou worden gelegd aan een programma op lange termijn.

In dit verband zouden wij, alleen wat de woningbouw betreft, op de volgende aspecten willen wijzen.

1. Tot op heden had de woningbouw in België bijna uitsluitend tot doel het oprichten van een groot aantal woningen. Thans breekt stilaan de tijd aan dat de oude woningen moeten gemoderniseerd worden of, indien zulks niet meer mogelijk is, eenvoudig vervangen worden. Gemiddeld 66,6 pCt der thans bestaande gebouwen werd vóór 1918 opgetrokken. In bepaalde streken stijgt dit percentage tot 83. De staatshulp zal desnoods meer de kwalitatieve dan de kwantitatieve woningnood moeten verhelpen. De kwalitatieve behoeften zijn niet, zoals het tekort aan woningen, door een tijdelijke inspanning te bevredigen. Zij vertegenwoordigen een sociaal verschijnsel dat steeds evolueert met de levensstandaard der bevolking en de ouderdom der gebouwen.

Op het plan der modernisering werden verwezenlijkingen geboekt zowel in Nederland als in Groot-Brittannië. België zal dezelfde weg moeten opgaan en een politiek op lange termijn uitwerken waarbij nieuwbouw, vernieuwing en onderhoud elk hun verantwoord deel ontvangen. In dit verband betekent het door de Senaat in November jl. aangenomen wetsontwerp, waarbij de strijd tegen de

krotwoningen wordt georganiseerd, een eerste stap in de goede richting.

2. Uit een enquête, welke in 1949 door het „Institut Universitaire d'Information Sociale et Economique” werd gedaan, blijkt dat 95,2 pCt der Belgen de mening zijn toegedaan dat het best is eigenaar te zijn: van zijn woonst; 94,9 pCt wonen liefst in een individueel huis. Nochtans worden slechts 38,91 pCt der huizen door hun eigenaar bewoond. De mogelijkheden van de bouwnijverheid mogen op grond van deze cijfers niet worden overschat. Er bestaat een groot verschil tussen wat het individu wenst en wat het zich kan aanschaffen.

3. De bouw in België is betrekkelijk duur. Zowel de prijs der grondstoffen, het hoge loonniveau, de sociale lasten en de algemene onkosten laten hier hun invloed gelden. Zonder de kwaliteit aan het goedkope op te offeren, moeten het aanwenden van nieuwe materialen en bouwmethodes, vooraf gefabriceerde onderdelen en uitrusting, de standaardisatie en de organisatie van de werkplaatsen enz., aan deze toestand ook wel kunnen verhelpen.

Het realiseren van een dergelijke woningpolitiek vergt, men moet het zich niet verbergen, vooral geldmiddelen. Op dit gebied blijft het woord aan de financiële techniek.

Oudergem.

J. LEMMENS.

BEDRIJFSECONOMISCHE NOTITIES

P.T.T.-fragment

In een oogwenk neemt men het jaarverslag over 1952 van het staatsbedrijf der posterijen, telegrafie en telefonie — evenals vorige jaren een tamelijk omvangrijk en goed verzorgd boekwerk — niet door. Het toch wel enigszins uiteenlopende karakter van de verschillende, zelfstandige bedrijfsonderdelen (de posterijen, de postcheque- en girodienst, de rijkspostspaarbank, de telegrafie, de telefonie en de radio-omroep en -distributie) stelt bovendien bepaalde eisen aan de beweeglijkheid van de geest van de lezer. Nu is ongetwijfeld ieder bedrijfsdeel op zichzelf voldoende belangrijk om voor een beschouwing in aanmerking te komen. Een uitvoerige, volledige bespreking van het gehele jaarverslag zou echter meer ruimte vragen dan een bedrijfseconomische notitie behoort in te nemen. Vandaar dat wij ons zullen beperken tot een beschouwing van enkele financieel-economische aspecten van het gehele bedrijf, waarna slechts op één bedrijfsdeel, te weten: de radio-distributie, nader zal worden ingegaan.

De financiële toestand van het bedrijf¹⁾.

Mogelijk om een eventuele vreugde daarover spoedig te temperen, wordt in het verslag al direct na de specificatie van de „bedrijfswinst” (ca f 27 mln) een overzicht gegeven van de winst — het verslag spreekt hier over de *reële* winst — zoals die is als men zich bij de bepaling van de afschrijvingen niet op de aanschaffingskosten, doch op de vervangingswaarde baseert (ca f 8 mln). Om een idee te geven van het verschil in resultaat bij deze uiteenlopende baseringen, vermelden wij in nevenstaande kolom enige cijfers over de afgelopen vier jaren²⁾.

Zoals uit dit overzicht blijkt is genoemd verschil wel van enige betekenis. Overigens is de kwestie van de basering: aanschaffingskosten of vervangingswaarde, bij de P.T.T. blijkbaar nog volop actueel. Hoewel men uit

Bedrijfsresultaten

(in miljoenen gulden)

	1949		1950		1951		1952	
	AK	VW	AK	VW	AK	VW	AK	VW
postdienst	- 5,2	- 6,8	- 4,7	- 6,3	- 6,2	- 7,4	- 5,8	- 7,0
telegraafdienst	- 1,5	- 1,9	- 0,8	- 1,2	+ 0,6	+ 0,3	+ 1,4	+ 1,1
telefoondienst	+ 27,4	+ 9,8	+ 31,3	+ 8,0	+ 24,9	+ 8,0	+ 35,9	+ 19,4
radio-distributie	- 3,3	- 3,6	- 2,5	- 2,8	- 5,1	- 6,2	- 9,1	- 10,1
radio-omroep	—	- 0,1	- 0,2a)	- 0,1	- 0,2a)	—	—	—
saldo verkeersbedrijf	+ 17,4	- 2,6	+ 23,1	- 2,4	+ 14,0	- 5,3	+ 22,4	+ 3,4
postcheque- en girodienst	+ 9,1	+ 9,3	+ 7,3	+ 7,2	+ 3,9	+ 3,9	+ 4,3	+ 4,3
exploitatie-saldo P.T.T.	+ 26,5	+ 6,7	+ 30,4	+ 4,8	+ 17,9	- 1,4	+ 26,7	+ 7,7

AK = becijferd op basis van aanschaffingskosten.

VW = becijferd op basis van vervangingswaarde.

a) lasten proefnemingen televisie.

traditie (misschien is het juister te spreken van: op basis van een traditionele interpretatie door het Rijk van de Comptabiliteitswet) uitgaat van de historische kostprijs — bijna alle financiële overzichten in het jaarverslag zijn daarop gebaseerd — schijnen de wensen van de P.T.T. meer in de richting van de vervangingswaarde te gaan. Deze dualiteit blijkt op talloze plaatsen in het jaarverslag; ook de externe accountant vond het — o.i. terecht — kennelijk noodzakelijk in zijn verklaring de „opmerking” te lanceren dat „zoals uit het verslag reeds blijkt, de afschrijving op de bedrijfsmiddelen niet is geschied op basis van de vervangingswaarde”. Bezieet men de winst-uitkeringen aan het Rijk, dan blijkt dat die in de periode 1949 t/m 1952 ca f 38 mln bedroegen. Dit bedrag ligt heel wat dichterbij de totale winst over deze vierjarige periode op basis vervangingswaarde (ca f 18 mln) dan bij het totale resultaat volgens aanschaffingskosten (ca f 100 mln). Het Rijk verleende aan de P.T.T. toestemming méér af te schrijven op bedrijfsmiddelen (in genoemde periode), niet alleen dan uitgaande van de historische kostprijs nodig zou zijn (f 86 mln), maar zelfs dan naar vervangingswaarde noodzakelijk zou zijn geweest (f 170 mln). In deze periode werd nl. in totaal ca f 191 mln afgeschreven, waarvan de volgende specificatie wordt gegeven:

	in miljoenen gulden
a. jaarlijkse afschrijvingen	86
b. verhoogde en vervroegde afschrijvingen (uit reserves en uit de winst)	91
c. extra afschrijvingen	14
	191

Wij geven hierbij nog de volgende toelichting:

ad a. De „jaarlijkse afschrijvingen” zijn de afschrijvingen op basis van de aanschaffingskosten.

ad b. Van 1949 t/m 1952 werd:

1. uit de winst aan de afschrijvingen toegevoegd f 22 mln (in 1952);
2. uit de reserve aan de afschrijvingen toegevoegd f 68 mln (in 1950 en 1951);
3. uit de winst aan de reserve toegevoegd f 27 mln (in 1949).

Per saldo geschiedde dus de verhoogde en vervroegde afschrijving voor f 49 mln uit de winst en voor f 41 mln uit de (algemene) Reserve, die in de balans per ult. 1952 voor het eerst de naam „Vernieuwingsfonds” draagt.

ad c. Deze „extra afschrijvingen” vindt men niet in de algemene verlies- en winstrekening van de P.T.T., doch — in gedeelten dus — in de exploitatie-rekeningen van de respectieve bedrijfsdelen. Ook deze extra afschrijvingen vonden dus eigenlijk plaats uit de winst.

¹⁾ Titel van de „algemene beschouwing” in het jaarverslag.

²⁾ De cijfers worden ontleend aan de jaarverslagen van P.T.T.

De méér afschrijving dan volgens vervangingswaarde zou hebben moeten plaatsvinden zal ongetwijfeld verband houden met hetgeen vóór 1949 te weinig was afgeschreven, uitgaande weer van de vervangingswaarde. De gedachte die zich niettemin na deze reconstructie van gegevens uit de jaarverslagen opdringt is dat het Rijk, of de Staat, ten aanzien van zijn eigen bedrijven kennelijk een koers bevaart, die hij — via de fiscus — het particuliere bedrijfsleven niet of maar nauwelijks mogelijk maakt te volgen. De handhaving der traditie bij de P.T.T. om zich in zijn verslaglegging op de aanschaffingskosten te baseren schijnt — zo gezien — in het huidige stadium weinig zinvol en met zijn momentele opvatting in zekere zin tegenstrijdig.

Naar aanleiding van het hierboven gegeven overzicht van de bedrijfsresultaten maken wij nog de volgende opmerkingen:

1. In het verslag over 1952 wordt vermeld dat de op basis van vervangingswaarde berekende bedrijfsresultaten over 1952 nog een voorlopig karakter dragen, doch dat kan worden aangenomen dat het verkeersbedrijf over het verslagjaar een bescheiden winst heeft gemaakt. De ervaring schijnt te leren dat deze cijfers inderdaad zeer „voorlopig” kunnen zijn. In het verslag over 1951 werd het verlies over dat jaar — naar vervangingswaarde — nl. becijferd op f 6,2 mln; de „herziene cijfers” over 1951, in het verslag over 1952 gepubliceerd, geven echter een verlies aan van f 1,4 mln. Gezien de orde van grootte van de resultaten en het tijdstip van publicatie rijst de vraag, of het niet mogelijk is zodanige maatregelen te beramen dat dergelijke verschillen tussen voorlopige en definitieve cijfers in de toekomst worden voorkomen.
2. Het is jammer dat het niet mogelijk is uit de in de jaarverslagen verstrekte cijfers zich een idee te vormen omtrent de rentabiliteit van het staatsvermogen in de P.T.T. geïnvesteerd.
3. Een vergelijking van de resultaten der verschillende bedrijfsonderdelen doet zien dat de telefoondienst kennelijk het „trekpaard” is van de P.T.T. Wij zijn het met de verslagschrijver eens dat deze situatie ongewenst is. Zijn formulering luidt: „Het moet, met het oog op een evenwichtige ontwikkeling van het bedrijf, onjuist worden geacht, dat belangrijke bedrijfsdelen zichzelf niet bedruipen en financieel op de rentabiliteit van andere bedrijfsonderdelen moeten steunen”. Het lijkt ons niet de taak van de P.T.T. om nog weer eens herinkomensverdelingen te realiseren. Ieder bedrijfsdeel zal self-supporting moeten zijn, hetgeen o.i. impliceert dat een redelijk rendement op het geïnvesteerde staatsvermogen kan worden uitgekeerd. Deze laatste opmerking vormt een passende inleiding tot een beschouwing van het bedrijfsdeel met het grootste verlies, de radio-distributie.

De radio-distributie.

Jaar in jaar uit inspireert dit bedrijfsdeel de P.T.T. tot een klaaglied in zijn verslag. Ieder jaar opnieuw moet weer de spijtige conclusie worden getrokken dat de al in 1944 in het vooruitzicht gestelde „wettelijke regeling” alsnog geen feit is geworden en de P.T.T. nog altijd de positie inneemt van „tijdelijk beheerder”. Dat deze situatie van invloed moet zijn op de ontwikkeling van de radio-distributie is begrijpelijk. Ook in het nieuwe jaarverslag kon men dan ook de nodige opmerkingen hieromtrent aantreffen.

Intussen heeft het exploitatietekort — zie het overzicht van de bedrijfsresultaten — een zodanige omvang bereikt dat men zich de vraag gaat stellen: quo vadis radio-distributie? Temeer waar ook uit het verslag duidelijk wordt dat met het tot stand komen van de wettelijke regeling het verlies alleen maar zal „kunnen worden gereduceerd”. Wil dit bedrijfsdeel self-supporting zijn — in de eerder aangeduide zin — dan zal dus een tariefsverhoging noodzakelijk zijn. De precieze omvang daarvan is voor ons niet te bepalen; een ruwe schatting lijkt echter wel mogelijk. Het verlies per betalende aansluiting (er waren per ult. 1952 474.000 betalende aansluitingen) over 1952 bedraagt ruim f 20. Bezien over de afgelopen vier jaren wordt dit ca f 12. Het lijkt dus niet onaannemelijk om te veronderstellen dat die tariefsverhoging tenminste f 10 zou moeten bedragen. Het tarief zou daardoor ongeveer f 40 per jaar worden (de abonnementsprijs, inclusief luidsprekeruur, bedraagt momenteel f 2,40 per maand), wat men toch bepaald geen gering bedrag kan noemen.

Het effect dat een dergelijke maatregel op het aantal aansluitingen kan hebben is gebleken na de tariefsverhoging in 1949. Indien men dan ook aan dit bedrijfsdeel de eis stelt dat het zichzelf moet bedruipen, dan zijn wij ten aanzien van het resultaat van een eventuele, toekomstige „doelbewuste en systematische acquisitie” ter verhoging van het aantal aansluitingen, waarover in het verslag wordt gesproken, niet optimistisch gestemd. Men vergelijkte eens de volgende cijfers ³⁾:

stand op 31 December	aantal radio-distributie aansluitingen a)	aantal geregistreerde ontvangtoestellen
1939	411.758	1.026.000
1946	471.218	697.279
1952	488.115	1.727.845

a) In werkelijkheid geven de cijfers in deze kolom nog een enigszins geflatteerd beeld, daar hierbij zijn begrepen de neven-, dienst- en kosteloze aansluitingen. Het aantal betalende aansluitingen nam sinds December 1946 slechts met 10.000 toe.

Het aantal radio-distributie-aansluitingen is dus t.o.v. 1946 met ca 2 pCt, het aantal ontvangtoestellen met bijna 150 pCt toegenomen!

Als bij het huidige tarief van de radio-distributie de cijfers reeds een dergelijk beeld vertonen, wat moet het dan worden na een belangrijke verhoging van dat tarief? Zou een radio-ontvangtoestel van redelijke kwaliteit (veel) méér kosten dan f 40 per jaar en zo ja, zou het verschil dan nog opwegen tegen de „surplusdiensten” van het radio-ontvangtoestel, zoals de grotere keuzemogelijkheid, het bezit van een „meubelstuk” en het element van sociale distinctie? Het is bovendien niet denkbeeldig (bij de 400.000 controlebezoeken in 1952 verricht werden nog altijd 110.000 belangrijke overtredingen geconstateerd!) dat men in bepaalde gevallen voor een radio-ontvangtoestel kiest in verband met de mogelijkheid tot ontduiking van de verplichting tot betaling van de luisterbijdrage. Dat de radio-distributie een duidelijke concurrentie ondervindt van het radio-ontvangtoestel, zeker nu dit weer op gemakkelijke betalingsvoorwaarden kan worden gekocht, kan niet worden betwijfeld. Het verslag over 1950 heeft hiervan trouwens reeds getuigd. Maar ook het omgekeerde geldt! De grote exploitatieverliezen van de radio-distributie kunnen dan ook aanleiding geven tot de vraag of hier eigenlijk geen oneerlijke concurrentie wordt aangedaan aan de radiohandel, in de ruime zin van het woord?!

³⁾ Ontleend aan het jaarverslag over 1952, bijlage R 1.

Het is om meerdere redenen gelukkig dat de langverbeide wettelijke regeling inmiddels tot stand is gekomen ⁴⁾ en het is noodzakelijk dat er verdere saneringsmaatregelen worden getroffen. Een verlies van f 23 mln in vier jaren tijds maakt dit, dunkt ons, wel urgent.

Voorburg.

Th. M. SCHOLTEN.

⁴⁾ Over de regeling zelf spreken wij hier geen oordeel uit.

BOEKBESPREKING

Mr B. van der Esch, *Vergelijkend vennootschapsrecht*, N.V. Uitg. Mij W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle 1953, 294 blz., f 8,50.

Dit werk waarvan de, volgens verkregen informatie nog jonge, auteur in Maart van dit jaar aan de Leidse Universiteit de graad van doctor in de rechtsgeleerdheid verkreeg (promotor: Prof. Mr R. P. Cleveringa), berust op een gelukkige, uit de titel blijkende opzet — rechtsvergelijkende behandeling —, zij het ook dat die titel zonder meer iets te wijds aandoet, zodat allereerst aandacht verdient de niet op de omslag doch wel op het titelblad aangebrachte beperkende ondertitel, t.w. „De N.V. naar Engels, Amerikaans, Frans en Belgisch recht tegen de achtergrond van de Nederlandse voorschriften”.

Allereerst hulde en lof voor de schrijver, die ondanks zijn jeugdige leeftijd de kunst heeft verstaan een dergelijk omvangrijk onderwerp te behandelen en de daarvoor noodzakelijke studie van vijf rechtsgebieden te uitvoeren op zodanige wijze dat hij gedegen kost heeft kunnen voorzetten. Al meen ik ook, zoals hieronder zal blijken, dat de uitwerking van de verkregen wetenschap niet in alle opzichten vrij van critiek kan blijven, het saldo van de balans van lof en critiek is toch zeer overwegend aan de actieve kant, en ik wil hier maar dadelijk met het oog op de toekomst aan toevoegen de hoop dat de schrijver zal voortgaan met, voor zover zijn maatschappelijke carrière — hij is thans aan de N.A.T.O. te Parijs verbonden — hem daartoe de gelegenheid zal geven, zich aan wetenschappelijke arbeid te wijden. Een juridische publicist van de eerste orde zal daarmee gewonnen zijn.

Thans de inhoud van het proefschrift. Het vangt aan met enige opmerkingen omtrent de taak en de methode der rechtsvergelijking, een volkomen verdedigbare en nuttige inleiding, vooral in aanmerking genomen dat rechtsvergelijkende geschriften niet in overdaad aanwezig zijn — al bevatten ook de meeste rechtgeaarde dissertaties een hoofdstuk „Buitenlands recht”. Dit is dan doorgaans echter van bijkomstige aard en niet zoals in casu de hoofdschotel. Na de inleiding volgen een viertal hoofdstukken waarin de N.V. achtereenvolgens wordt behandeld naar Engels recht, naar het recht van de Verenigde Staten, naar Frans en naar Belgisch recht; vier hoofdstukken, welke volkomen op hun plaats zijn, immers onmisbaar voor de lezers die van het betreffende recht niet genoegzaam op de hoogte zijn (en hoeveel juristen en mannen van de praktijk zijn dat wel?). Na de genoemde hoofdstukken volgt een hoofdstuk, getiteld „Vraagstukken rondom de oprichting van de N.V.”, waarin de desbetreffende stof volgens het standpunt in de verschillende landen achtereenvolgens wordt behandeld. Het volgende hoofdstuk is gewijd aan de „Onvolkomen rechtspersoonlijkheid”, waarin o.a. de zo moeilijke vraagstukken van nietigheid, société de fait e.d. aan de orde zijn. Schrijver vervolgt met een hoofdstuk waarin worden behandeld: „Enkele vraagstukken rondom de algemene vergadering

van aandeelhouders”, dan met een betreffende „De rechtspositie van het bestuur”, en daarna worden achtereenvolgens behandeld „De bijeenbrenging van het kapitaal en de uitgifte van obligaties”, „De instandhouding van het kapitaal”, „Toezichthoudende organen” en „De samensmelting van vennootschappen”. De laatste twee hoofdstukken zijn gewijd resp. aan de N.V. in het internationaal privaatrecht en aan de toekomst van het N.V.-recht. Zoals tegenwoordig gebruikelijk, komt aan het slot van het werk voor een in de Engelse taal gestelde „Summary”, terwijl het werk besluit, behalve met een inhoudsopgave, met een uitvoerige bibliografie benevens een genoegzaam uitgewerkt register. In de bibliografie mis ik enkele werken welke blijkbaar aan de aandacht van de schrijver zijn ontgaan. Zo had m.i. niet onvermeld mogen blijven een in 1931 verschenen documentatie van Prof. Dr Walter Hallstein, „Die Aktienrechte der Gegenwart, Gesetze und Entwürfe in rechtsvergleichender Darstellung”, een uitgave van het Reichsjustizministerium te Berlijn en het Institut für ausländisches und internationales Privatrecht, die werd samengesteld met het oog op de toen voorgenomen wijziging van het Duitse Aktiengesetz doch voor het N.V.-recht van vrijwel de gehele wereld van belang is.

Wanneer ik dan thans overga tot een aantal critische opmerkingen is dat niet om daarmee een gedeelte van de voorop gestelde lof en waardering terug te nemen doch voornamelijk om de schrijver met het oog op in de toekomst van hem te verwachten verdere geschriften attent te maken op een aantal oneleganties e.d., waarvan de vermindering naar mijn bescheiden mening er toe zal kunnen bijdragen om bij de lezer — als het deze in het algemeen zo vergaat als mij — opkomende wreveligheidjes te vermijden, terwijl ik ook vermeen attent te mogen maken op enkele onvolkomenheden in het werk.

Allereerst een aantal uiterlijke mankementen, voornamelijk een te groot aantal zetfouten, welke zelfs hier en daar hinderlijk zijn en bij zorgvuldige correctie vermeden hadden kunnen worden. Het heeft geen zin om de bladzijden op te sommen waar ik in dit opzicht een notitie maakte, zodat ik wil volstaan met te wijzen op iets wat niet op een zetfout neerkomt doch wel met de uiterlijke vorm in verband staat, t.w. datgene wat op blz. 125 e.v. is gebeurd. Aldaar begint de bespreking van het nietigheidsvraagstuk in Amerika en wel met de cursief aangebrachte ondertitel: „Het Amerikaanse stelsel”. Op blz. 126 komt vervolgens met dezelfde letter voor een nieuw opschrift: „Verschil tussen de factio corporation en société de fait”, waarvan de inhoud evenals die van enkele volgende onderdelen behoort tot de bespreking van het Amerikaanse stelsel. De laatste onderdelen hadden derhalve met een ander lettertype moeten worden aangebracht, of wel de vermelding van de verschillende „stelsels” had iets opvallender moeten zijn afgedrukt. Een andere onelegantie welke mij opviel betreft het citeren uit het tijdschrift „De Naamloze Vennootschap”. Men leest nl. in een noot op blz. 98 „27 N.V., blz. 93” en soortgelijke vermeldingen komen voor in een noot op blz. 131. Men zal begrijpen dat met het aan „N.V.” voorafgaande cijfer de jaargang bedoeld is, doch waarom een dergelijke zeer ongebruikelijke wijze van citeren te baat genomen? En waarom op blz. 117 het onbepaalde lidwoord gebruikt in de volgende zin: „Er is dan een absolute nietigheid van de vennootschapsovereenkomst”?

Ook taalkundig valt er wel iets te signaleren, nl. een zekere voorliefde van de auteur voor ongebruikelijke woorden, en voorts het hier en daar voorkomen van be-

paalde taalfouten. Zo leest men op blz. 26 van de „Directors” dat „Hun taak bestaat uit het uitoefenen van al die bevoegdheden enz.”, terwijl wij toch al op de lagere school hebben geleerd dat wanneer een enkelvoudige inhoud van iets wordt vermeld men behoort te spreken van „bestaan in”. Van de opvallende ongebruikelijke bewoordingen noteerde ik: blz. 14 „controversiel” (in geen enkel van mijn vrij uitgebreide collectie woordenboeken en met name niet in Van Dale te vinden); blz. 36 „graviteren” (dit woord komt wel in Van Dale voor doch het is toch m.i. weinig gebruikelijk), terwijl de auteur op blz. 186 het woord „makkelijk” gebruikt, een woord dat in de spreektaal gebruikelijk en toelaatbaar is doch in de geschreven taal behoort te worden vervangen door „gemakkelijk”. Tenslotte had ik op blz. 23 in plaats van de „oproep” voor een algemene vergadering liever het ook in de wet voorkomende woord „oproeping” gelezen (de stam „roep” blijve liever gereserveerd voor de omroep!).

Tot zover het uiterlijke. Thans iets van meer materiële aard. De schrijver geeft door overvloedige literatuur-aanhalingen e.d. blijk van grote belesenheid, al kan moeilijk worden verondersteld dat hij al hetgeen hij geciteerd heeft van a tot z zal hebben doorgeworsteld. Hier en daar echter maken de aanhalingen wel eens de indruk van overdaad dan wel van enige willekeurigheid. Dit slaat niet op noot 1 van blz. 2, waarin een opsomming wordt gegeven van de inderdaad niet overvloedige literatuur op het gebied der rechtsvergelijking, doch wel o.a. op de noot op blz. 242 in het hoofdstuk waarin de N.V. in het internationaal privaatrecht wordt behandeld. Het zou zin hebben gehad aldaar te volstaan met vermelding van de vindplaatsen bij enkele internationaal-privaatrechtelijke schrijvers waar iets bijzonders over het onderwerp in het bijzonder te vinden is doch waarom gehele boeken aangehaald (zonder verwijzing naar bladzijden)? Bijna ieder boek op het gebied van het internationaal privaatrecht behandelt ook iets omtrent of naar aanleiding van het onderwerp in kwestie, zodat de schrijver met even veel of liever gezegd met even weinig recht de gehele literatuur op dit gebied had kunnen citeren. En passant: van het voortreffelijke boek van Martin Wolff, *Private International Law*, waarvan vermeld wordt: „Oxford 1945” is intussen en wel in 1950 een tweede druk verschenen, hetgeen de schrijver blijkbaar ontgaan is. Wat erger is: de gehele in het Benelux-verband ontworpen Eenvormige Wet Internationaal Privaatrecht is onvermeld gebleven, niettegenstaande deze toch ook en wel in art. 3 voorschriften bevat omtrent de rechtspersoon. Het desbetreffende verdrag, tussen Nederland, België en Luxemburg gesloten, dateert van Mei 1951 en het wetsontwerp tot goedkeuring van het verdrag is reeds geruime tijd bij de Tweede Kamer aanhangig, zij het ook dat de afwerking — blijkbaar in verband met Belgische traagheid — thans aanzienlijke vertraging ondergaat.

Wat de compositie betreft kan ik het oordeel van Van der Grinten¹⁾, dat de auteur zich duidelijk uitdrukt en zijn studie tot een leesbaar geheel heeft weten te maken, niet geheel onderschrijven. Ik heb tegen diverse passages zelfs ernstig bezwaar, of wel zij bevallen mij niet. Dit laatste is bijv. het geval met een zin als „Idealiter behoeft ons antwoord niet twijfelachtig te zijn” (blz. 242). En waarom, wanneer een wettelijke bepaling voldoende duidelijk is, de inhoud daarvan weer te geven op een ingewikkelde en gekunstelde wijze? De „Wet op de richtige heffing”, zoals die thans luidt, bepaalt dat voor

de heffing van directe belastingen geen rekening wordt gehouden met rechtshandelingen waarvan op grond dat zij geen wezenlijke verandering van feitelijke verhoudingen hebben ten doel gehad of op grond van andere bepaalde feiten of omstandigheden moet worden aangenomen dat zij zouden achterwege gebleven zijn indien daarmede niet de heffing van een dier belastingen, in geval zij reeds toepassing heeft gevonden of voor toepassing in aanmerking zou komen, voor het vervolg geheel of ten dele zou worden onmogelijk gemaakt. Het is een mondvul, doch het komt met betrekking tot de N.V. heel eenvoudig hierop neer dat deze rechtsfiguur voor de heffing van directe belastingen kan worden genegeerd, dus alleen fiscaal. Wat de schrijver nu omtrent deze wet in het midden brengt kan bepaaldelijk niet tot verheldering strekken, immers men leest op blz. 130:

„De wet op de richtige heffing biedt een voorbeeld van „ontkentenis van rechtspersoonlijkheid” voor belastingdoeleinden. De formulering, waarvan de wetgever zich bedient, laat echter toe om dit voorschrift te classificeren als betrekking hebbend op een ongeoorloofde oorzaak in de oprichtingsovereenkomst. De sanctie, die wordt toegepast gaat uitsluitend tegen een zodanig gebruik der rechtspersoonlijkheid als uitloopt op ontduiking van de belastingwetgeving. Voor alle overige doeleinden blijft de afzonderlijke identiteit van de rechtspersoon in stand”.

Daargelaten dat in deze formulering het woord „ontduiking” niet geheel op zijn plaats is, maakt zij de zaak voor de outsider niet bepaald duidelijker, en ook is zij weinig exact („gebruik der rechtspersoonlijkheid” in plaats van „gebruik van de rechtsfiguur der N.V.”, „de afzonderlijke identiteit van de rechtspersoon blijft in stand” in plaats van „de rechtspersoon blijft in stand” enz.); of ik moet het allemaal verkeerd begrepen hebben.

De betreffende aangelegenheid, die door de schrijver behandeld wordt in het hoofdstuk over de onvolkomen rechtspersoonlijkheid, had trouwens vergezeld moeten gaan van de fiscale tactiek welke in de dertiger jaren werd toegepast toen de wet op de richtige heffing te veel voeten in de aarde bleek te hebben, nl. de herhaaldelijk geslaagde pogingen om op grond van het niet-voldoen aan art. 1655 B.W. de nietigheid van de N.V. te proclameren²⁾. Het valt echter de schrijver niet euveld te duiden dat deze kwestie uit de praktijk niet voldoende zijn aandacht heeft gehad (ook het handboek van Van der Heijden en Van der Grinten behandelt haar slechts enigszins in het voorbijgaan; zie aldaar no 157, waar in noot 1 de bekende, in belastingzaken gewezen, arresten staan vermeld).

Aan gebrek aan praktijkervaring moet ik tenslotte ook toeschrijven dat de schrijver geen beschouwingen wijdt aan het zich in Nederland vaak voordoende verschijnsel dat de N.V. in gedenatureerde vorm (verkapte vennootschap onder firma, verkapte commanditaire vennootschap enz.) wordt toegepast, voornamelijk omdat de wettelijke regeling van de meer in aanmerking komende rechtsvormen hier te lande zo uitermate gebrekkig is. Bekend zijn ook de zgn. fifty-fifty posities, welke aanleiding geven tot evenwichtsposities bij staking van stemmen, waarbij de beslissing door het lot slechts een zeer onvolkomen uitweg geeft. Interessant zou zijn geweest te vernemen wat de schrijver, die op blz. 31 de Engelse bepalingen ter voorkoming van „deadlock” behandelt, er van gedacht zou hebben indien ook in Nederland dergelijke bepalingen zouden worden gecreëerd. In het algemeen ook — en hierin sluit ik mij geheel aan bij Van der Grinten in zijn bespreking — besteedt de schrijver niet veel om niet te

¹⁾ Prof. Mr W. C. L. van der Grinten in zijn bespreking van dit boek in „De Naamloze Vennootschap” van Juli/Augustus 1953.

²⁾ De vraagstukken van nietigheid der N.V., société de fait enz. hebben voor België behandeling gevonden in een onderdeel van de nieuwe losbladige uitgave „Algemene Practische Rechtsverzameling”, welke sedert het begin van dit jaar verschijnt en welke de auteur dus nog niet kon vermelden. Feitelijke vennootschappen en schijn-vennootschappen zijn daarin behandeld door de Gentse rechter, Mr R. Janssens. Uit de uitvoerige behandeling t.a.p. blijkt wel dat het nietigheidsvraagstuk en wat er verder aan vast zit zoveel belangrijker is in landen waar de oprichting van een N.V. niet van overheidsbewilliging afhankelijk is; een lichtpunt van een naar mijn mening overigens verwerpelijke instelling.

zeggen in het geheel geen aandacht aan de besloten N.V., de private company en de in vele landen naast de N.V. wettelijk geregelde meer huishoudelijke vormen (G.m.b.H., société à responsabilité limitée enz.; het onderwerp kwam dit jaar in behandeling in de vergadering van de Nederlandse Juristenvereniging met prae-adviezen van Mr G. J. H. Kuyk en Prof. Van der Grinten).

Tenslotte moet nog gewezen worden op het meermalen in het werk voorkomende verschijnsel van onderlinge tegenspraak. Zo wordt op blz. 93 in het hoofdstuk betreffende de oprichting der N.V. met betrekking tot de bekende strijdzaak of die oprichting als een wederzijdse overeenkomst in de zin van art. 1349 B.W. moet worden beschouwd dan wel als een rechtshandeling sui generis meegedeeld, dat de argumenten van hen die het contractuele karakter der oprichtingshandeling verdedigen niet kunnen worden weergegeven, omdat het debat te uitvoerig is voor een korte samenvatting, terwijl dan op blz. 94 onderaan een vrij uitvoerige bespreking van het vraagstuk begint. Op blz. 123 wordt gesproken van de totale afwezigheid, in Nederland, van een wettelijke regeling der nietigheidsproblemen, terwijl op de volgende bladzijde wordt gesproken van „het Nederlandse stelsel”. Op blz. 243 leest men „Dusdoende kunnen buitenlandse rechtspersonen, die behoren tot een in het binnenland onbekende categorie op grond van bescherming van de openbare orde niet erkend worden”, terwijl op de volgende bladzijde wordt aangevoerd dat er geen enkel bezwaar is om toe te laten dat de zgn. „business trust” in Nederland in rechte optreedt enz. en dat de niet-erkenning van de „business trust” op grond van het feit dat de lex fori dergelijke groeperingen niet kent de verhoudingen tussen partijen slechts ingewikkelder maakt.

Doch thans genoeg met de critiek. Zoals bleek betreft zij slechts details en eigenschappen van het geproduceerde werk die aan de waarde daarvan als geheel en als wetenschappelijk product niet noemenswaardig afbreuk doen, en mijn opmerkingen zijn dan ook slechts bedoeld als vingerwijzingen voor eventuele toekomstige wetenschappelijke arbeid van deze auteur. Grotere soberheid in formulering en betoogtrant, spaarzamer citeren en wat meer accuratesse bij de uiterlijke verzorging zullen de waardering daarvan verhogen.

¹s-Gravenhage.

Mr Dr H. F. A. VÖLLMAR.

AANTEKENING

De wereldproductie van ruwe olie

De wereldolieproductie is in 1953 toegenomen met 33 mln metrieke tonnen, d.i. meer dan 5 pCt t.o.v. 1952, tot 654 mln metrieke tonnen ¹⁾. De grootste stijging vond plaats in het Midden Oosten, nl. 16,1 mln ton, daarna volgen de Verenigde Staten met 8 mln en de Sowjet-Unie met 5 mln ton.

De productie in Latijns Amerika daalde 2,1 mln ton door de geringere exportmogelijkheden. In het Verre Oosten was er weinig verandering, behalve in Indonesië, waar de productie met ca 1½ mln ton toenam tot ca 10 mln ton.

De wereldproductiecapaciteit voor ruwe olie nam in 1953 meer toe dan de olieproductie. Alle belangrijke landen — zoals de Verenigde Staten, Canada, Venezuela,

¹⁾ De gegevens in deze aantekening verwerkt zijn ontleend aan „Petroleum Press Service” van Januari 1954.

Mexico en de voornaamste landen in het Midden Oosten — kunnen gemakkelijk hun productie uitbreiden.

Geschatte wereldolieproductie

(in duizenden metrieke tonnen)

	1948	1950	1952	1953	1953	
					toename in pCt t.o.v. 1952	pCt van wereldproductie
Noord-Amerika						
Verenigde Staten	277.190	271.081	308.978	317.000		
Canada	1.691	3.738	8.265	11.300		
	278.881	274.819	317.243	328.300	3,5	50,2
Latijns Amerika						
Venezuela	70.116	78.240	94.626	92.000		
Columbia	3.372	4.784	5.432	5.500		
Trinidad	2.885	3.000	3.076	3.200		
Mexico	8.376	10.296	10.900	10.700		
Argentinië	3.330	3.492	3.570	4.100		
Peru	1.872	1.992	2.176	2.100		
Ecuador	338	337	375	400		
Chili	—	80	116	140		
Bolivia, Brazilië en Cuba	93	140	177	200		
	90.382	102.361	120.448	118.340	— 1,7	18,1
Midden Oosten						
Koeweit	6.400	17.291	37.637	43.000		
Saoedi-Arabië	19.260	26.197	40.509	41.000		
Irak	3.427	6.480	18.843	28.200		
Qatar	—	1.632	3.297	4.200		
Egypte	1.914	2.340	2.350	2.500		
Bahrein	1.500	1.512	1.510	1.500		
Iran	25.269	32.258	1.348	1.200		
Turkije	—	17	22	25		
	57.770	87.727	105.516	121.625	15,2	18,6
Verre Oosten						
Indonesië	4.120	6.415	8.524	10.000		
Br. Borneo	2.870	4.346	5.130	5.100		
Japan	162	310	310	300		
India	249	252	258	270		
Ned. Nieuw-Guinea	—	250	240	250		
Pakistan	58	168	179	185		
Birma	50	67	130	155		
	7.509	11.808	14.771	16.260	10,1	2,5
Duitsland	635	1.110	1.755	2.200		
Nederland	496	710	715	800		
Frankrijk	52	300	350	370		
Marokko en Algiers	13	40	147	185		
Joegoslavië	37	111	152	160		
Italië	10	9	63	90		
Verenigd Koninkrijk	44	46	55	55		
	1.287	2.326	3.237	3.860	19,9	0,6
Vrije Wereld	435.829	479.041	561.215	588.385	4,8	90,0
Sowjet-Rusland	29.100	37.900	47.500	52.500		
Roemenië	4.300	5.400	8.600	9.100		
Oostenrijk	960	1.500	2.800	3.000		
Hongarije	484	500	500	500		
Polen	153	178	235	250		
Albanië	150	150	200	200		
Tsjechoslowakije	50	63	110	120		
China	80	100	120	160		
	35.277	45.791	60.065	65.830	9,5	10,0
Wereldtotaal	471.106	524.832	621.280	645.215	5,3	100,0

In de laatste vijf jaren is de wereldolieproductie gestegen van 471 mln tot 654 mln ton. De vooruitgang was niet gelijkmatig. In 1949 bleef de wereldproductie bijna onveranderd op 470 mln ton, vooral t.g.v. de teruggang van de economische bedrijvigheid in de Verenigde Staten. Door het uitbreken van de Koreaanse oorlog in midden 1950 liep de productie op tot 525 mln ton. Ondanks het uitvallen van Iran steeg ze tot 590 mln ton in 1951; deze toename van 65 mln ton is de grootste in de geschiedenis.

De laatste twee jaren worden gekenmerkt door meer normale omstandigheden. Het tekort aan kolen en electriciteit opwekkende capaciteit is in de meeste landen overwonnen. De gebieden waarin olie andere brandstoffen kan vervangen worden kleiner, terwijl gas veld wint op de olieconsumptie. Anderzijds stijgt de vraag naar olieproducten voortdurend in de onderontwikkelde gebieden.

Gestadige uitbreiding, hoewel in mindere mate dan in 1953, zal karakteristiek zijn voor de olieproductie in 1954.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

In verband met de emissie van de nieuwe staatslening, werd met ingang van Maandag 18 Januari de afgifte van schatkistpapier door de Agent van het Ministerie van Financiën gestaakt. Hiermede is, althans voorlopig, een einde gekomen aan de jongste phase van de door dit Ministerie gevoerde actieve geldmarktpolitiek. Gedurende laatstgenoemde phase, welke 16 November 1953 aanging, werd schatkistpapier alleen verkocht, voor zover de koper vervallend papier inleverde. Hiermede werd een stabilisatie van de hoeveelheid uitstaand schatkistpapier bereikt; per 14 November 1953 bedroeg deze hoeveelheid f 4.601 mln, per 15 Januari f 4.604 mln.

In verband met de staking van de afgifte ontstond op de geldmarkt meer vraag, hetgeen ten gevolge had, dat de meeste marktdisconto's 1/8 pCt daalden. Liquiditeitsmoeilijkheden zijn bij de storting op de staatslening niet te vrezen. De saldi van de banken bij de circulatiebank alleen reeds bedragen bijna f 300 mln; tot de stortingsdatum (15 Februari a.s.) worden deze saldi nog verder versterkt door het vervallen van papier en voorts kan de storting desgewenst nog plaatsvinden door inlevering van schatkistpapier, vervallend tussen 15 Februari en 15 Augustus a.s., onder aftrek van een disconto van 5/8 pCt op jaarbasis (= het officiële afgiftedisconto voor jaarspromessen, dat van 16 November 1953 - 18 Januari 1954 gold).

Gedurende de verslagweek werd de aandacht getrokken door een stijging van de post schatkistpapier in handen van buitenlandse circulatiebanken met f 102 mln. Deze toeneming wordt in verband gebracht met de vervroegde aflossing van een deel (nl. f 143 mln) op de Nederlandse oorlogsschuld aan Groot-Brittannië. Deze extra aflossing is derhalve niet geheel ten laste van het saldo van het Rijk bij De Nederlandsche Bank gegaan. Dit saldo is echter momenteel zo groot (per 18 Januari jl. f 1.075 mln) dat, ook rekening houdend met genoemde f 102 mln, de emissie van een langlopende lening in elk geval niet is geschied, omdat de bodem van de Schatkist te zien zou zijn.

De kapitaalmarkt.

Gedurende de verslagweek vertoonde het aandelenkoersniveau enige verdere stijging. De stemming op de aandelenmarkt blijft voortdurend vast, doch naarmate het koersniveau verder stijgt, schijnen de weerstanden hiertegen wel groter te worden.

Het grote nieuws van de week bestond in de aankondiging van de emissie van een nieuwe 3½ pCt staatslening, groot f 300 mln, gemiddelde looptijd 20 jaar à 99 pCt. Het rendement laat zich becijferen op 3,35 pCt, hetgeen iets gunstiger is dan dat van vergelijkbare staatsleningen. Gezien het huidige tekort aan beleggingsmateriaal wordt het succes dezer emissie in financiële kringen bij voorbaat als vaststaand beschouwd. Het rendement is voor particuliere beleggers weliswaar niet hoog, doch bij obligatie-emissies (behalve premieleningen) vormt deze categorie tegenwoordig nauwelijks een factor meer, waarmede rekening wordt gehouden. Op inschrijvingen van kleine beleggers stelt de Staat zelfs in het geheel geen prijs meer, gezien het ontbreken, ook ditmaal, van coupures van f 100. Van groter belang zijn in dit verband de institutionele beleggers, voor wie de pil van een rendement van 3,35 pCt enigszins verguld kan worden, wanneer zij van voorfinanciering gebruik maken. Het rendement stijgt dan tot 3,5 pCt, een percentage dat overigens nog niet bepaald tot vreugde bij deze beleggers aanleiding zal geven. De voorfinanciering heeft thans in zekere zin een officiële sanctie verkregen, nl. door een verzoek van De Nederlandsche Bank aan de geldgevers, om de termijn er van tot een jaar te beperken. Het vorig jaar is wel eens sprake geweest van mogelijke bezwaren van deze zijde. Mits juridisch maar niet een constructie teveel gelijkend op die van het prolongatiecrediet wordt gekozen, blijkt de Centrale Bank thans accoord te gaan met deze vorm van financiering van langlopend papier met kort crediet.

Aand. indexcijfers.	15 Jan. 1954	22 Jan. 1954
Algemeen	171,7	172,2
Industrie	240,1	239,7
Scheepvaart	176,5	175,4
Banken	145,9	145,7
Indon. aand.	62,2	63,7
Aandelen.		
A.K.U.	192	187½ exd.
Philips	211%	205½
Unilever	231%	230½
H.A.L.	145½	146½
Amsterd. Rubber	109%	108
H.V.A.	124½	127
Kon. Petroleum	351%	353
Staatsfondsen.		
2½ pCt N.W.S.	79	79
3-3½ pCt 1947	99%	99%
3 pCt Invest. cert.	100½/16	100½/16
3½ pCt 1951	102%	102½
3 pCt Dollarlening	957/16	957/16
Diverse obligaties.		
3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	101	101%
3½ pCt Bataafsche Petr.	102	102%
3½ pCt Phillips 1948	101%	102
3½ pCt Westl. Hyp. Bank	98½	98½

J. C. BREZET.

STATISTIEKEN

OVERZICHT VAN DE OPBRENGST DER RIJKSMIDDELEN *)

STAAT I

Ontvangsten op niet-koherbelastingen. Kalenderjaar 1953.

× f 1 mln

Raming der middelen	Jan. 1953	Febr. 1953	Mrt 1953	April 1953	Mei 1953	Juni 1953	Juli 1953	Aug. 1953	Sept. 1953	Oct. 1953	Nov. 1953	Totaal 1 Jan. 1953 t/m ult. Nov. '53	Raming jaar 1953
Loonbelasting	73,4	54,5	40,1	66,1	55,7	40,1	85,9	52,0	42,8	87,4	53,5	651,6	650,0
Dividendbelasting	8,2	8,3	3,4	1,6	19,4	9,9	9,7	1,6	2,3	0,5	1,9	66,7	65,0
Commissarissenbelasting	1,2	0,6	0,5	1,1	0,5	0,9	2,5	0,7	0,2	1,2	0,5	10,0	9,5
Vereningsheffing	30,3	23,0	15,7	26,0	23,0	14,8	19,8	13,7	12,3	28,2	20,6	227,4	240,0
Rechten op invoer	28,7	27,6	38,1	38,7	36,6	37,2	32,8	34,7	39,0	39,1	36,4	388,8	400,0
Accijns op gedistilleerd	9,9	7,5	7,9	8,6	9,5	8,1	9,3	8,2	8,5	10,4	9,3	97,2	100,0
Accijns op bier	0,7	1,0	1,0	1,3	1,8	2,1	2,2	1,6	1,8	1,2	1,6	16,2	17,0
Accijns op suiker	9,6	9,3	5,8	7,9	6,2	6,8	8,1	9,3	8,5	8,4	8,7	88,5	45,0
Accijns op tabak	30,3	26,7	26,4	27,1	27,5	28,3	23,5	27,4	29,6	24,6	25,7	297,1	305,0
Omzetbelasting	115,6	96,7	68,2	106,4	103,3	71,3	120,3	96,9	71,5	132,2	104,1	1.086,4	1.200,0
Rechten van zegel 1)	3,6	2,6	2,7	2,7	2,5	2,6	3,4	2,7	2,7	3,4	2,9	31,8	40,0
Rechten van registratie	4,5	3,3	3,7	3,6	3,8	3,6	5,0	3,2	3,3	5,2	3,7	42,9	45,0
Rechten van successie	6,9	6,4	7,4	5,8	7,9	7,1	6,9	8,5	6,2	9,5	8,2	80,8	90,0
Motorrijtuigenbelasting	5,8	5,5	6,4	14,4	8,4	7,1	6,9	5,6	5,7	5,8	5,6	77,2	80,0
Totalen	328,8	272,9	227,3	331,3	306,2	239,8	336,5	266,0	234,3	357,0	282,7	3.162,7	3.286,5
1) Hieronder begrepen wegens zegelrecht van nota's van makelaars en commissioonnars in effecten, enz.	0,4	0,4	0,3	0,4	0,3	0,4	0,7	0,4	0,2	0,4	0,7	4,6	

*) In verband met afrondingen behoeven de in de staten vermelde totalen niet met de som der afzonderlijke posten overeen te stemmen.

STAAT II

Ontvangsten op kohierbelastingen.

× f 1 mln

Benaming der middelen	Jan. 1953	Febr. 1953	Mrt 1953	April 1953	Mei 1953	Juni 1953	Juli 1953	Aug. 1953	Sept. 1953	Oct. 1953	Nov. 1953	Totaal t/m ult. Nov. 1953
Inkomstenbelasting	130,7	101,0	101,2	77,3	76,6	76,7	83,9	94,8	123,1	134,6	130,5	1.130,5
Vermogensbelasting	11,3	9,1	9,0	7,1	7,3	7,3	7,6	6,9	9,0	12,1	11,6	98,3
Vennootschapsbelasting	136,7	34,3	86,8	61,1	21,9	42,2	28,8	219,3	115,6	79,2	82,5	908,3
Grondbelasting ¹⁾	8,3	3,3	4,3	4,0	6,7	11,7	13,5	12,2	11,1	9,1	7,0	91,3
Personele belasting ¹⁾	9,1	8,6	9,0	7,0	7,2	8,0	3,8	1,9	1,2	0,4	0,4	56,5
Ondernemingsbelasting ¹⁾	3,0	3,1	2,0	1,6	1,2	0,7	0,9	0,3	-0,6	0,8	0,1	13,1
Overige kohierbelastingen	0,3	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,0	—	0,0	0,0	0,5
Totalen	299,4	159,4	212,6	158,1	120,8	146,6	138,5	335,5	259,5	236,2	232,0	2.298,6

¹⁾ Incl. gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermenigvuldigingsfactor.

STAAT III

Ontvangsten op buitengewone middelen. Kalenderjaar 1953.

× f 1 mln

Benaming der middelen	Jan. 1953	Febr. 1953	Mrt 1953	April 1953	Mei 1953	Juni 1953	Juli 1953	Aug. 1953	Sept. 1953	Oct. 1953	Nov. 1953	Totaal t/m ult. Nov. 1953	Raming jaar 1953
Vermogensaanwasbelasting	9,4	4,1	6,9	6,1	6,7	6,7	6,1	5,0	8,1	6,0	5,4	70,3	75,0
Vermogensheffing ineens	3,8	1,4	2,8	1,6	2,3	3,1	2,1	3,3	3,8	3,9	3,3	31,5	15,0
Totalen	13,2	5,5	9,7	7,7	9,0	9,8	8,2	8,3	11,9	9,8	8,7	101,8	

STAAT IV

Aanslagregeling der kohierbelastingen ¹⁾.

× f 1 mln

Benaming der middelen	Nog te ontvangen op alle t/m ult. 1952 opgelegde aanslagen per 31 Dec. 1952	In Jan. t/m Nov. '53 opgelegde aanslagen boekings-tijdvak 1952/1953	In Jan. t/m Nov. '53 opgelegde aanslagen boekings-tijdvak 1953/1954	Totaal ontvangen in Jan. t/m Nov. 1953 op alle opgelegde aanslagen	Nog te ontvangen op alle opgelegde aanslagen per ult. Nov. 1953
	1	2	3	4	5
Inkomstenbelasting	752,9	502,2	592,6	1.130,5	717,6
Vermogensbelasting	64,1	63,2	43,6	98,3	72,7
Vennootschapsbelasting	239,2	— 43,2	1.112,1	908,3	399,7
Grondbelasting ¹⁾	15,0	0,4	95,4	91,3	19,3
Personele belasting ²⁾	44,6	12,9	0,1	56,5	1,1
Ondernemingsbelasting ²⁾	19,1	0,3	—	13,1	6,2
Overige kohierbelastingen	2,4	—	-0,1	0,5	1,6
Totalen	1.137,4	535,8	1.843,7	2.298,6	1.218,3

¹⁾ Bij deze staat geldt: kolom 1 + 2 + 3 — 4 = 5.²⁾ Incl. gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermenigvuldigingsfactor.

STAAT V

Vergelijking tussen de ramingen en de aanslagen der kohierbelastingen.

× f 1 mln

Benaming der middelen	Raming jaar 1952	Opgelegd t/m ult. Nov. 1953 boekings-tijdvak 1952/1953	Raming jaar 1953	Opgelegd t/m ult. Nov. 1953 boekings-tijdvak 1953/1954
Inkomstenbelasting	783,9	1.047,1	875,0	592,8
Vermogensbelasting	85,6	110,8	85,0	43,7
Vennootschapsbelasting	1.146,5	1.140,3	775,0	1.112,1
Grondbelasting ¹⁾	28,6	28,6	28,0	28,8
Personele belasting ¹⁾	23,1	22,9	27,0	—
Ondernemingsbelasting ¹⁾	0,3	0,2	—	—
Overige kohierbelastingen	4,9	4,9	—	—
Totalen		2.354,8		1.777,4

¹⁾ Excl. gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermenigvuldigingsfactor.

TOELICHTING BIJ HET OVERZICHT VAN DE OPBRENGST DER RIJKSMIDDELEN.

Staat I en II. Deze staten vermelden de werkelijk in elke maand ontvangen bedragen (kasadministratie).

Bij de omzet- en loonbelasting en vereveningsheffing moet de afdracht in principe éénmaal per kwartaal geschieden, nl. in Januari, April, Juli en October.

Staat III. Ook hier zijn de werkelijk ontvangen bedragen vermeld (kasadministratie).

Staat IV. Uit deze staat kan worden afgelezen hoe ver de belastingdienst is gevorderd met het opleggen van aanslagen en tevens, welk bedrag nog moet worden ontvangen op reeds opgelegde aanslagen.

De kolommen 2 en 3 betreffen de door de belastingdienst in 1953 opgelegde voorlopige en definitieve aanslagen (debiteurenadministratie).

Een voorlopige of definitieve aanslag inkomstenbelasting 1952 behoort normaliter in het boekings-tijdvak 1952/53 te worden opgenomen; een — uiteraard voorlopige — aanslag inkomstenbelasting 1953 in het boekings-tijdvak 1953/54.

Staat V.

Deze staat maakt een vergelijking mogelijk tussen de in totaal t/m einde van de maand opgelegde aanslagen en de raming. In deze staat zijn — in tegenstelling met staat IV — de aanslagen in de grondbelasting, personele belasting en ondernemingsbelasting vermeld exclusief de gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermenigvuldigingsfactor, daar deze laatsten ook niet in de raming zijn opgenomen.